

СПЕЦІАЛЬНА ДОПОВІДЬ **Уповноваженого Верховної Ради України** **з прав людини**

щодо стану дотримання прав громадян
на чисту та доступну воду
в умовах дії правового режиму воєнного стану

Омбудсман України
Ombudsman of Ukraine

Омбудсман України
Ombudsman of Ukraine

Людина
в біді

для кожної дитини

Видання цієї Спеціальної доповіді здійснено
за підтримки чеської гуманітарної організації "Людина в біді" та ЮНІСЕФ

Зміст

Передмова Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини	4
Методи та джерела дослідження	6
Перелік умовних скорочень	7
Розділ I ВПЛИВ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ НА ПРАВА ГРОМАДЯН У СФЕРІ ПИТНОЇ ВОДИ ТА ПИТНОГО ВОДОПОСТАЧАННЯ	8
1. Стан водних ресурсів. Забезпечення питних, фізіологічних, санітарно-гігієнічних, побутових потреб населення у воді. Доступ до інформації щодо водних ресурсів і якості питної води	8
1.1. Стан водних ресурсів	9
1.2. Забезпечення питних, фізіологічних, санітарно-гігієнічних та побутових потреб населення у воді	14
1.3. Доступ до інформації щодо стану водних ресурсів і якості питної води	24
2. Наслідки впливу повномасштабної військової агресії Російської Федерації на водопостачання та водовідведення	27
Розділ II ВПЛИВ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ НА ВОДНІ РЕСУРСИ	31
1. Забруднення водних об'єктів суб'єктами господарювання, що здійснюють водовідведення	31
2. Стан систем водовідведення	33
3. Відповідальне ведення бізнесу у сфері питної води та водовідведення	35
4. Відшкодування шкоди, завданої в результаті порушення права на чисту воду як частини права людини на екологічну безпеку	38
Розділ III СТАН ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА НА ПИТНУ ВОДУ ТА САНІТАРІЮ	41
1. Стан формування державної політики щодо забезпечення права на питну воду та санітарію	41
1.1. Водна стратегія України на період до 2050 року	41
1.2. Розроблення та фінансування Планів управління річковими басейнами на період 2025-2030 роки	43
1.3. Загальнодержавна цільова програма "Питна вода України"	45
1.4. Нормативно-правове регулювання права на питну воду та санітарію	47
2. Стан реалізації державної політики у сферах питної води, питного водопостачання, водовідведення	48
2.1. Стан реалізації державної політики щодо державного контролю у сферах питної води, питного водопостачання, водовідведення	48
2.2. Стан виконання регіональних і місцевих програм, які спрямовані на забезпечення прав громадян на питну воду, санітарні умови та безпечне навколишнє природне середовище	55
Розділ IV ВІДПОВІДНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА МІЖНАРОДНИМ НОРМАМ ПРАВА НА ВОДУ І САНІТАРІЮ ТА СТАНДАРТАМ У СФЕРІ ПИТНОЇ ВОДИ, ПИТНОГО ВОДОПОСТАЧАННЯ ТА ВОДОВІДВЕННЯ	59
Рекомендації	62
Додатки	65

Передмова Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини

Вода – це основа життя. Без доступу до якісної питної води неможливо забезпечити повсякденне існування, здоров'я та добробут.

Право людини на доступ до чистої та безпечної води є фундаментальною складовою гідного життя та ключовою умовою забезпечення інших прав. У листопаді 2002 року Комітет ООН з економічних, соціальних та культурних прав визнав право людини на достатню кількість води, яка відповідає санітарним нормам, як невід'ємне для забезпечення належного рівня життя. Подальше закріплення цього права у резолюціях Генеральної Асамблеї ООН та Ради ООН з прав людини підтвердило його вагомість і необхідність гарантування кожній людині.

Утім сучасний світ стикається з низкою викликів, які роблять це право дедалі менш доступним. Сьогодні екологічні виклики, такі як забруднення довкілля, виснаження природних ресурсів та глобальні кліматичні зміни, ускладнюють реалізацію цього права.

Повномасштабна збройна агресія Російської Федерації проти України, принесла не лише людські втрати й руйнування, а й суттєво загострила проблему доступу громадян до чистої питної води. Руйнування критичної інфраструктури, пошкодження водогонів, перебої в роботі систем водопостачання та водовідведення внаслідок обстрілів і відключень електроенергії – це сувора реальність, у якій живуть сотні тисяч українців.

Окремо варто відзначити катастрофічні наслідки підриву Каховської ГЕС російськими військовими. Згідно зі спільним звітом Уряду України та ООН, близько мільйона людей втратили доступ до питної води, а тисячі громадян залишилися без електроенергії. У таких умовах питання реалізації права на чисту воду стає не лише екологічною, а й гуманітарною проблемою, що потребує нагального вирішення.

З метою привернення уваги до цієї проблематики мною, Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини, у 2024 році було ініційовано комплексне дослідження стану додержання прав громадян на чисту та доступну воду в умовах дії правового режиму воєнного стану. У рамках цього дослідження було здійснено моніторинг ситуації, зібрано дані щодо впливу воєнних дій на водопостачання та вивчено стан реалізації державної політики у цій сфері. Аналіз національного законодавства та міжнародних стандартів дозволив визначити основні проблеми, які потребують уваги держави та міжнародної спільноти.

Цей документ – не просто звіт про проблеми. Це голос тих, хто щодня стикається з нестачею води, хто змушений шукати її у зруйнованих містах і селах, хто потребує державної підтримки та уваги.

У Спеціальній доповіді розкрито чотири ключові проблемні аспекти:

- вплив військової агресії Російської Федерації на порушення прав громадян у сфері питної води та водопостачання;
- вплив суб'єктів господарювання на водні ресурси;
- стан формування та реалізації державної політики щодо забезпечення права на питну воду та санітарію;
- відповідність національного законодавства міжнародним нормам права на воду і санітарію та стандартам у сфері питної води, питного водопостачання та водовідведення.

Результатом проведеної роботи є представлені у доповіді рекомендації для Парламенту та Уряду України, центральними органами виконавчої влади щодо вдосконалення законодавства, здійснення державної політики з метою напрацювання практичних інструментів для забезпечення прав громадян на питну воду та санітарію, а також рекомендації органам місцевого самоврядування щодо належного виконання своїх повноважень у сфері питного водопостачання та водовідведення.

Я сподіваюся, що доповідь допоможе не лише окреслити масштаб проблеми, а й стане початком змін, спрямованих на захист права кожного українця на чисту воду; приверне увагу відповідних органів і сприятиме посиленню державної політики у сфері водопостачання та водовідведення, щоб кожна людина, яка перебуває на території України, незалежно від обставин, мала гарантований доступ до безпечної питної води.

Омбудсман України
Ombudsman of Ukraine

Методи та джерела дослідження

Доповідь складено на підставі:

1) результатів:

- розгляду 511 індивідуальних та колективних звернень до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини (далі за текстом – Уповноважений) за 2023-2024 роки про порушення прав громадян;
- 9 виїзних моніторингових до органів місцевого самоврядування, установ, організацій та суб'єктів господарювання у сфері централізованого водопостачання та водовідведення, зокрема:
 - територіальних громад Житомира, Коростишева, Бердичева, Вінниці, Могилів-Подільського, Одеси, Миколаєва, Чернівців, Сторожинця;
 - центрів контролю та профілактики хвороб Міністерства охорони здоров'я України Вінницької, Житомирської, Одеської, Миколаївської та Чернівецької областей;
- 9 лабораторних досліджень якості водопровідної води, відібраної у громадських приймальнях Уповноваженого в містах Запоріжжі, Києві, Львові, Миколаєві, Одесі, Сумах, Черкасах, Чернігові, Харкові, які проведені у січні-березні 2025 року державними регіональними лабораторіями Держпродспоживслужби на замовлення чеської гуманітарної організації “Людина в біді”;
- 3 лабораторних досліджень міжрегіональних органів Держекоінспекції в містах Житомирі, Бердичеві, Умані;
- онлайн-опитування громадян – споживачів послуги централізованого водопостачання, проведеного Уповноваженим в жовтні 2024 року (далі за текстом – онлайн-опитування Уповноваженого). Участь в опитуванні взяли 13 673 респонденти з усіх регіонів України: у міській (75,5 %), селищній (13 %), сільській (13 %) місцевості (за виключенням тимчасово окупованих територій України). За статтю: жінки (78 %) та чоловіки (22 %). За віковими ознаками: до 18 років (1 %), 18-35 років (26,8 %), 36-45 років (32,8 %), 46-55 років (21,9 %), 56-65 років (13,9 %), 66 років і старші (3,7 %).

2) інформації, отриманої від/з:

- центральних органів виконавчої влади: МОЗ, Мінрозвитку, Міндовкілля, Держводагентства, Держекоінспекції, Держгеонадр, ДСНС, Держпродспоживслужби;
- 24 обласних військових (державних) адміністрацій;
- 23 органів місцевого самоврядування;
- щорічних Національних доповідей про стан навколишнього природного середовища в Україні;
- Національних доповідей про якість питної води та стан питного водопостачання в Україні у 2021, 2022, 2023 роках;
- Звіту ООН Україна “Оцінка потреб після катастрофи на греблі Каховської ГЕС” (PDNA);
- даних офіційного ресурсу Міндовкілля “ЕкоЗагроза”;
- експертних досліджень громадських організацій та інших інститутів громадянського суспільства;
- судових рішень.

3) звітів Рахункової палати про результати аудиту:

- заходів, передбачених Загальнодержавною цільовою програмою “Питна вода України” на 2011-2020 роки від 09.02.2016 № 2-1;
- ефективності на тему “Руйнування Каховської гідроелектростанції: масштаби і наслідки катастрофи” від 27 серпня 2024 року № 39-2.

Перелік умовних скорочень

БСК₅	біохімічне споживання кисню на 5 діб
водоканал	суб'єкт господарювання (підприємство), що забезпечує надання послуг з централізованого водопостачання та водовідведення
ГДС	гранично допустимі скиди
Держводагентство	Державне агентство водних ресурсів України
Держекоінспекція	Державна екологічна інспекція України
Держпрод-споживслужба	Державна служба України з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів
Держгеонадра	Державна служба геології та надр України
ДСанПІН	Державні санітарні норми та правила
ДСНС	Державна служба України з надзвичайних ситуацій
КП	комунальне підприємство
МОЗ	Міністерство охорони здоров'я України
Міндовкілля	Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України
Мінекономіки	Міністерство економіки України
Мінрозвитку	Міністерство розвитку громад та територій України
МКП	міське комунальне підприємство
НКРЕКП	Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг
МР	міська рада
ОВА	обласна військова адміністрація
ОДА	обласна державна адміністрація
ОМС	орган місцевого самоврядування
РФ	Російська Федерація
ТГ	територіальна громада
ТОВ	Товариство з обмеженою відповідальністю
Уряд України	Кабінет Міністрів України
ЦОВВ	центральний орган виконавчої влади

Вплив повномасштабної військової агресії Російської Федерації на права громадян у сфері питної води та питного водопостачання

У період військової агресії РФ проти України питання доступності, якості та безпеки питної води набуло особливої актуальності.

Право на питну воду належить до фундаментальних прав людини та нерозривно пов'язане з правом на життя. У розділі проаналізовано стан водних ресурсів; зосереджено увагу на забезпеченні питних, фізіологічних, санітарно-гігієнічних та побутових потреб населення у питній воді; піднято питання доступу до інформації щодо водних ресурсів і якості питної води; з'ясовано наслідки впливу повномасштабної агресії РФ на водопостачання та водовідведення.

1. Стан водних ресурсів. Забезпечення питних, фізіологічних, санітарно-гігієнічних, побутових потреб населення у воді. Доступ до інформації щодо водних ресурсів і якості питної води

У цьому підрозділі розкрито питання про стан водних ресурсів України та вплив збройної агресії РФ на них, результати державного моніторингу поверхневих та підземних вод, а також питання, пов'язані з нітратним забрудненням. Проаналізовано стан задоволення потреб споживачів у питній воді та питання щодо інформування населення про водні ресурси та якість питної води.

Про важливість вищезазначених питань свідчить і значна кількість звернень громадян, що надійшли протягом 2023-2024 років до Уповноваженого, у яких повідомлялося про порушення їхніх прав на питну воду, питне водопостачання та на безпечні водні ресурси (2023 рік – 200 звернень, 2024 рік – 311 звернень). Найбільше звернень надійшло від жителів Дніпропетровської області – 97, м. Києва – 85, Полтавської – 41 та Київської області – 30.

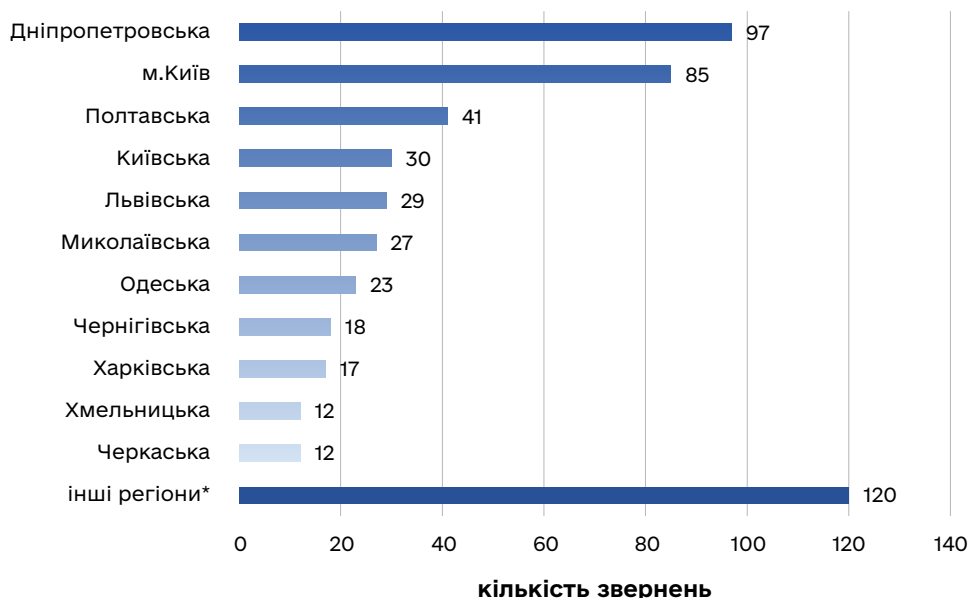
Від 1 до 11 звернень протягом зазначеного періоду надійшло від громадян із Вінницької, Волинської, Донецької, Житомирської, Закарпатської, Запорізької, Івано-Франківської, Кіровоградської, Рівненської, Сумської, Тернопільської та Чернівецької областей.

Звернення з зазначених питань із Луганської області та Автономної Республіки Крим, м. Севастополя не надходили.

У зверненнях порушувалися питання та наводилися факти: забруднення поверхневих і підземних вод, неякісного водопостачання або його відсутності, підвищення тарифів на послуги з централізованого водопостачання та водовідведення, а також про неправомірне нарахування заборгованості за ці послуги.

Узагальнена інформація щодо звернень громадян у розрізі областей відображена в інфографіці.

Інформація щодо кількості звернень про порушення права громадян на питну воду, питне водопостачання та на безпечні водні ресурси за 2023-2024 роки

*показник "інші регіони" включає відомості щодо звернень, що надійшли від громадян з Вінницької, Волинської, Донецької, Житомирської, Закарпатської, Запорізької, Івано-Франківської, Кіровоградської, Рівненської, Сумської, Тернопільської та Чернівецької областей

1.1. Стан водних ресурсів

Водні ресурси є одним із найважливіших елементів навколишнього природного середовища, що забезпечують життєдіяльність людей, економічний розвиток та існування екосистем. Разом із тим ці ресурси є обмеженими та вразливими до впливів діяльності людини та зміни клімату.

У Національних доповідях про стан навколишнього природного середовища в Україні, починаючи з 2011 року¹, зазначається, що Україна належить до найменш водозабезпечених держав Європи. У 2013 році запаси місцевих ресурсів річкового стоку на одну людину становили близько 1,0 тис. м³ на рік. Ресурси поверхневих вод по території України розподілені дуже нерівномірно.²

В останній Національній доповіді про стан навколишнього природного середовища в Україні у 2021 році³ не наведені статистичні показники річкового стоку на одну людину на рік, але зазначено, що Донбас, Криворіжжя, Крим та південні області України є найменш забезпеченими водними ресурсами, хоч у цих регіонах зосереджена найбільша кількість споживачів води.

В умовах дії правового режиму воєнного стану щорічні Національні доповіді про стан навколишнього природного середовища в Україні не готуються.⁴

1 Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України: Національна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Україні у 2011 році, стор. 41, URL: <https://mepr.gov.ua/wp-content/uploads/2023/05/U-2011-ROTSI.pdf>

2 Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України: Національна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Україні у 2014 році, стор. 54, URL: <https://mepr.gov.ua/wp-content/uploads/2023/05/U-2014-ROTSI.pdf>

3 Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України: Національна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Україні у 2021 році, стор. 42, URL: <https://mepr.gov.ua/wp-content/uploads/2023/01/Natsdopovid-2021-n.pdf>

4 Постанова Кабінету Міністрів України "Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 7 лютого 1992 р. № 61" від 09 серпня 2022 р. № 883, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/883-2022-%D0%BF#Text>

(а) вплив збройної агресії РФ на стан водних об'єктів

Однією з проблем водозабезпечення є якісний стан водних ресурсів, на який, безперечно, впливає збройна агресія РФ.

Воєнні дії призводять до зростання негативного впливу на водні ресурси, що пов'язано з погіршенням якості води внаслідок порушення роботи очисних споруд, аварійного забруднення та потрапляння додаткових хімічних речовин “воєнного” забруднення.

Унаслідок ракетних ударів та пожеж до водних об'єктів потрапляють важкі метали, нафтопродукти, токсичні та небезпечні сполуки.

Держводагентство поінформувало, що станом на 07.02.2025 випадки зростання органічного та біогенного забруднення з фіксуванням понаднормативних концентрацій ртуті, нікелю та його сполук, літію, кадмію та його сполук спостерігаються в найбільших річках України: Дністрі, Дніпрі та Сіверському Дінці – і пов'язані переважно з наслідками атак на критичну інфраструктуру – об'єкти енергетики та очисні споруди.

9 лютого 2024 року внаслідок ракетного обстрілу військами РФ Харківської області відбулося потрапляння нафтопродуктів у річку Немишля. У пробах води, відібраних на річках Немишля, Харків, Лопань, зафіксовано перевищення вмісту нафтопродуктів у 12-30 разів. Така ситуація спричинила ризики нафтового забруднення поверхневих питних водозаборів Донецької області (річка Сіверський Донець).

У березні 2024 року внаслідок обстрілів Дніпровської ГЕС фіксувалося забруднення річки Дніпро нафтопродуктами.

Унаслідок забруднення річки Сейму і річки Десни органічними сполуками, що потрапляли з території РФ, відмічалось перевищення вмісту показника ХСК (хімічне споживання кисню) максимально до 8 разів, заліза загального – до 4 разів, марганцю – до 19 разів.

Крім того, воєнні дії спричиняють потрапляння у водні об'єкти небезпечних сполук і токсичних речовин канцерогенної дії. Це сполуки, які є у складі вибухових речовин і пального (нітротолуол, тринітротолуол, динітротолуол), та промислові забруднювачі (пер- і поліфторалкільні речовини ПФАР), що є у складі засобів гасіння пожеж.

За даними офіційного ресурсу Міндовкілля “ЕкоЗагроза”⁵, збитки, завдані забрудненням та засміченням водних об'єктів, станом на 26.03.2025 складають 69,06 млрд грн. Маса забруднюючих речовин, що потрапили у водні об'єкти, становить 23 445 тонн. Маса сторонніх предметів, матеріалів, відходів та/або інших речовин у водних об'єктах становить понад 38 764 тонн. Обсяг забраної/використаної води самовільно становить 20 937 563 991 м³, а сума цих збитків – 26,77 млрд грн.

5 Завдані збитки. Водні ресурси, URL: <https://ecozagroza.gov.ua/damage/water>

(b) стан джерел питного водопостачання за результатами державного моніторингу поверхневих та підземних вод Держводагентством, ДСНС та Держгеонадра

Держводагентством, ДСНС та Держгеонадрами з 01.01.2019 здійснюється державний моніторинг поверхневих та підземних вод за визначеними показниками відповідно до нового Порядку здійснення державного моніторингу вод⁶.

Щороку Міндовкілля, відповідно до Порядку здійснення державного моніторингу вод, затверджує Програми державного моніторингу поверхневих і підземних вод.

У 2024 році діяли Програма державного моніторингу вод у частині діагностичного та операційного моніторингу поверхневих вод⁷ і Програма державного моніторингу вод у частині діагностичного моніторингу масивів підземних вод⁸.

Державний моніторинг вод у 2025 році також здійснюється за двома окремими Програмами державного моніторингу вод, які охоплюють масиви поверхневих⁹ та підземних вод¹⁰.

Моніторинг поверхневих вод Держводагентства

У Програмі державного моніторингу вод (у частині діагностичного та операційного моніторингу поверхневих вод) на 2023 рік¹¹ передбачено вимірювання якісного стану масивів поверхневих вод у 583 пунктах моніторингу, із них 96 – на масивах поверхневих вод, з яких здійснюється забір води для задоволення питних потреб населення.

Результати моніторингу стану поверхневих вод за 2023 рік :

- моніторингом охоплено 84 % пунктів спостережень масивів поверхневих вод:
 - басейнів Дністра, Дунаю, Вісли та Південного Бугу – у повному обсязі;
 - басейнів Дніпра, Дону та Причорномор'я – частково, у зв'язку з обмеженим доступом;
 - басейнів річок Приазов'я – моніторинг не здійснювався у зв'язку із тимчасовою окупацією;
- виконання вимірювань здійснювалося за фізико-хімічними, пріоритетними та басейновими специфічними показниками;
- у більшості басейнів річок стан води оцінюється як задовільний або з локальними перевищеннями екологічних нормативів;
- основними забруднюючими речовинами є важкі метали (кадмій, мідь, марганець), нафтопродукти та пестициди.

Узагальнена інформація наведена у Додатку 1.

6 Постанова Кабінету Міністрів України "Про затвердження Порядку здійснення державного моніторингу вод" від 19 вересня 2018 р. № 758, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/758-2018-%D0%BF#Text> – далі Постанова № 758

7 Наказ Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України "Про затвердження Програми державного моніторингу вод" від 09 січня 2024 р. № 37, URL: <https://mepr.gov.ua/nakaz-mindovkillya-37-vid-09-01-2023/>

8 Наказ Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України "Про затвердження Програми державного моніторингу вод" від 19 січня 2024 р. № 78, URL: <https://mepr.gov.ua/nakaz-mindovkillya-78-vid-19-01-2024/>

9 Наказ Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України "Про затвердження Програми державного моніторингу вод" від 08 січня 2025 р. № 29, URL: <https://mepr.gov.ua/nakaz-mindovkillya-29-vid-08-01-2025/>

10 Наказ Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України "Про затвердження Програми державного моніторингу вод" від 20 січня 2025 р. № 84, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0084926-25#Text>

11 Наказ Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України "Про затвердження Програми державного моніторингу вод" від 17 січня 2023 р. № 27, URL: <https://mepr.gov.ua/nakaz-mindovkillya-27-vid-17-01-2023/>

Моніторинг поверхневих вод ДСНС

Гідрометеорологічні організації ДСНС здійснюють моніторинг якості поверхневих вод у питних водозаборах за біологічними показниками.

Результати моніторингу якості поверхневих вод у питних водозаборах за біологічними показниками у 2021-2024 роках:

- якість води характеризується як “добра” або “задовільна”;
- у Карачунівському водосховищі басейну річки Дніпро у 2023 році зафіксовано погану якість.

Узагальнена інформація наведена у Додатку 2.

Моніторинг підземних вод Держгеонадра

Державне науково-виробниче підприємство “Державний інформаційний геологічний фонд України” та регіональні геологічні підприємства Держгеонадра здійснюють геологорозвідувальні роботи з моніторингу підземних вод державного рівня.

Результат: Держгеонадра у 2022-2024 роках не проводили моніторинг стану підземних вод.

Причина: відсутнє бюджетне фінансування.

У березні 2022 року Урядом України було направлено 100 млн грн на фінансування оборонного напрямку України в умовах воєнного стану за рахунок коштів, передбачених на виконання заходів Загальнодержавної програми розвитку мінерально-сировинної бази України на період до 2030 року.

Законами про Державний бюджет на 2023-2025 роки фінансування цієї програми не передбачено, що ускладнює виконання робіт із моніторингу підземних вод.

(с) забруднення вод нітратами

За даними Світового банку за 2022 рік, сільськогосподарські землі в Україні займали 71,3 % території, рілля – 56,8 %.¹² У 2021 році Україна посідала 9 місце у світі за кількістю сільськогосподарських земель – 32,924 тис. га.¹³

Сільське господарство є основним забруднювачем земель нітратами, які змиваються водою з сільськогосподарських угідь. Наслідком є дифузне забруднення поверхневих і підземних вод нітратами. Вживання води, у якій перевищено нормативний рівень вмісту нітратів (50 мг/дм³), може мати серйозні наслідки для здоров'я. В епідеміологічних дослідженнях виявлено прямий зв'язок між концентрацією нітратів у питній воді та захворюваністю на атрофічний гастрит і рак шлунка. Також вживання такої води може призвести до водно-нітратної метгемоглобінемії (кисневого голодування тканин), що є особливо небезпечним для дітей до 3 років та вагітних жінок.¹⁴

12 World bank group: Arable land (% of land area), Agricultural land (% of land area), URL: <https://surl.li/trvpez>

13 World bank group: Arable land (hectares), URL: <https://surl.li/hoqmsf>

14 Нітрати в питній воді: в чому небезпека для організму? – Центр громадського здоров'я МОЗ України: 14.06.2022, URL: <https://surl.li/bfqkhn>

Територіальними органами Держпродспоживслужби у Київській¹⁵, Вінницькій¹⁶, Чернігівській¹⁷ та інших областях фіксувалися забруднення нітратами джерел питного водопостачання.

Зменшення дифузного забруднення вод нітратами потребує ґрунтового та комплексного підходу. Зокрема, через розроблення та прийняття спеціального закону, спрямованого на імплементацію положень Нітратної директиви¹⁸ в національне законодавство.

Першочерговим заходом для зменшення забруднення вод нітратами є визначення зон, вразливих до (накопичення) нітратів.

Міндовкілля поінформувало Уповноваженого, що реалізація цього заходу буде проводитися у два етапи:

- до 2030 року визначити окремі зони, вразливі до (накопичення) нітратів, за результатами наукових досліджень і моделювання;
- до 2036 року розширити та вдосконалити мережу моніторингу масивів поверхневих і підземних вод, завершити процедуру визначення зон.

Разом із тим затверджена Міндовкілля Методика визначення зон, вразливих до (накопичення) нітратів (далі – Методика)¹⁹, у пунктах 8, 10 Розділу I встановлює, що первинне визначення зон, вразливих до (накопичення) нітратів, виконується на підставі даних спостережень, зібраних щонайменше за період 2000-2020 роки, на основі даних моніторингу вод, які можуть бути доповнені результатами моделювання.

Враховуючи зазначене, тривале відтермінування визначення зон, вразливих до (накопичення) нітратів, вважаю безпідставним.

Також відповідно до положень пункту 1 Розділу II Методики, визначення зон, вразливих до (накопичення) нітратів, проводять на підставі статистичного аналізу наявних даних спостережень усіх суб'єктів державного моніторингу вод. За можливості залучаються дані державних, комунальних та приватних компаній, які у межах своїх зобов'язань здійснюють регулярне вимірювання хімічного складу природної води.

Слід зазначити, що, відповідно до пункту 6 Порядку здійснення державного моніторингу вод²⁰, Держпродспоживслужба, Центри контролю МОЗ не є суб'єктами державного моніторингу вод.

Важливим є врахування всіх доступних надійних даних про забруднення вод нітратами з метою найшвидшого вирішення цієї проблеми для збереження життя та здоров'я людей.

15 Київщина: локалізовано наслідки, що виникли через надзвичайну ситуацію на території Обухівського району – Держпродспоживслужба, 26.05.2023, URL: <https://surl.li/oamzgf>

16 Вінниччина: проведено обстеження 26 криниць на території Гніванської, Тиврівської та Сутисківської ТГ – Держпродспоживслужба, 17.05.2023, URL: <https://surl.li/ouwmwe>

17 Держпродспоживслужба Чернігівщини посилює нагляд за дотриманням санітарного законодавства на об'єктах водопостачання – Держпродспоживслужба, 03.12.2021, URL: <https://surl.li/mvsubk>

18 Директива Ради від 12 грудня 1991 року щодо захисту вод від забруднення, спричиненого нітратами з сільсько-господарських джерел: URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/987_002-91#Text

19 Наказ Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України “Про затвердження Методики визначення зон, вразливих до (накопичення) нітратів” від 15 квітня 2024 р. № 244 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0776-21#Text>

20 Постанова № 758

1.2. Забезпечення питних, фізіологічних, санітарно-гігієнічних та побутових потреб населення у воді

Моніторинг Уповноваженого щодо забезпечення питних, фізіологічних, санітарно-гігієнічних та побутових потреб громадян у воді здійснено за такими критеріями: нормативи питної води та питного водопостачання; тарифи на послуги з централізованого водопостачання та водовідведення; якість послуг з централізованого водопостачання (у тому числі й у період застосування графіків відключення електричної енергії); якість та безпечність питної води.

Результати моніторингу ґрунтуються на інформації, отриманій під час моніторингових візитів до ОМС, від органів державної влади та онлайн-опитування громадян.

(а) нормативи питної води та питного водопостачання

У межах моніторингу здійснено аналіз практичної реалізації положень статті 29 Закону України “Про питну воду та питне водопостачання”²¹ (далі за текстом – Закон про воду), якою регулюються питання встановлення нормативів питної води та питного водопостачання, і Порядку розроблення та затвердження нормативів питного водопостачання²² у конкретному населеному пункті.

Норматив (норма) питного водопостачання у конкретному населеному пункті – це розрахункова кількість питної води, яка необхідна для забезпечення питних, фізіологічних, санітарно-гігієнічних та побутових потреб однієї людини протягом доби.

Встановлено:

- суб'єктами затвердження нормативів є ОМС;
- нормативи розробляються спеціалізованими науково-дослідними організаціями на замовлення ОМС;
- затверджені нормативи стосуються лише споживачів послуг з централізованого водопостачання та водовідведення;
- при розробці нормативів враховуються такі фактори: район і умови проживання населення (наявність водопроводу та каналізації, вплив кліматичних і екологічних факторів, а також місцевих умов на водоспоживання населення); ступінь обладнання будинків і квартир засобами обліку споживання питної води; рівень культури водокористування; забезпечення населеного пункту водними ресурсами та потужностями з очистки та подачі питної води тощо;
- нормативи для громадян, які проживають у багатоквартирних будинках і у приватних житлових будинках, є різними;
- перегляд нормативів здійснюється один раз на три роки. Допускається достроковий перегляд.

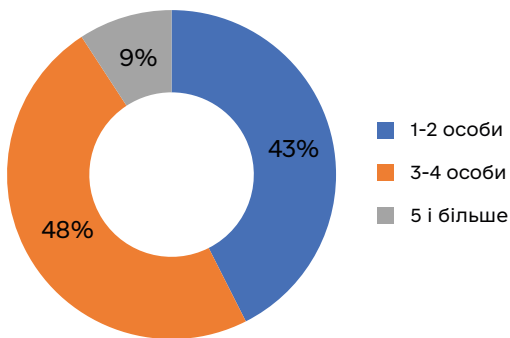
Згідно з результатами онлайн-опитування Уповноваженого, одна сім'я, яка складається з 2-3 осіб, для забезпечення своїх питних, фізіологічних, санітарно-гігієнічних та побутових потреб у середньому за місяць споживає 4-6 м³ води (4000-6000 літрів води). Про споживання сім'єю менше, ніж 1 м³ води, зазначили 9,2 % респондентів, понад 11 м³ зазначили майже 12 % респондентів.

21 Закон України “Про питну воду та питне водопостачання” від 10.01.2002 № 2918-III, стаття 29, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2918-14#Text>

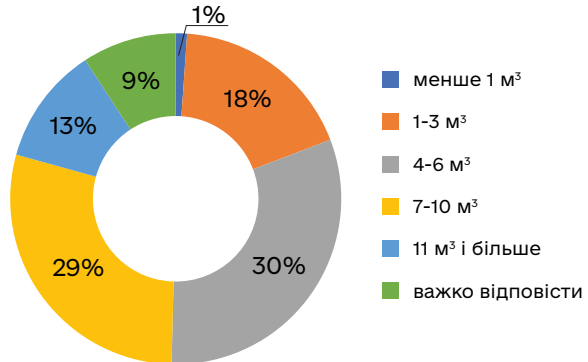
22 Постанова Кабінету Міністрів України “Про затвердження Порядку розроблення та затвердження нормативів питного водопостачання” від 25.08.2004 № 1107, п. 2, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1107-2004-%D0%BF#Text>

Результати онлайн-опитування Уповноваженого стосовно кількості осіб, які проживають у домогосподарстві, та про середній об'єм водопровідної води, що споживається домогосподарством протягом місяця, відображені в інфографіці, наведеній нижче.

Чисельність осіб, які проживають у домогосподарстві

Середньомісячне споживання водопровідної води домогосподарством протягом місяця

За інформацією Української асоціації підприємств водопровідно-каналізаційного господарства “Укрводоканалекологія” (далі за текстом – Укрводоканалекологія), об'єм водопровідної води, що споживається населенням для пиття та приготування їжі, становить 1-1,5 % від загальної подачі, інші 98,5-99 % води використовуються населенням для санітарних, господарських та побутових потреб.

Результат: нормативи питного водопостачання використовуються виключно для визначення обсягів постачання питної води в разі відсутності або тимчасової несправності засобів обліку споживання питної води.

Причина: на законодавчому рівні не передбачено затвердження мінімального нормативу (норми) води, що необхідна людині протягом доби для забезпечення своїх питних, фізіологічних, санітарно-гігієнічних та побутових потреб.

(b) тарифи на послуги з централізованого водопостачання та централізованого водовідведення

Послугами з централізованого водопостачання у 2023 році забезпечено 68,7 % населення (22 180,061 із 32 292,931 тис. осіб), а послугами з централізованого водовідведення 53,4 % населення (17 224,267 із 32 267,741 тис. осіб)²³ (без урахування чисельності населення Луганської області та АР Крим).

Щодо державного регулювання тарифів на послуги з централізованого водопостачання та водовідведення (далі за текстом – тарифи на послуги) з'ясовано:

1. Суб'єктами встановлення тарифів на послуги є НКРЕКП та ОМС. Для суб'єктів господарювання, що розташовані в одному чи декількох населених пунктах у межах території однієї або більше областей (включаючи місто Київ), сукупна чисельність населення яких становить більше ніж

²³ Міністерство розвитку громад та територій України, вебсайт: Національна доповідь про якість питної води та стан питного водопостачання та водовідведення в Україні у 2023 році, ст. 46, URL: <https://mtu.gov.ua/content/nacionalna-dopovid-pro-yakist-pitnoi-vodi-ta-stan-pitnogo-vodopostachannya-v-ukraini.html>. Далі – Національна доповідь за 2023 рік

100 тис. осіб та обсяги реалізації послуг яких становлять відповідно: з централізованого водопостачання – більше ніж 300 тис. м³ на рік; з централізованого водовідведення – більше ніж 200 тис. м³ на рік – тарифи встановлює НКРЕКП. В інших населених пунктах тарифи на послуги встановлюють ОМС.

2. Тарифи на послуги затверджуються окремо для кожного населеного пункту.

3. Уряд України у квітні 2022 року рекомендував не підвищувати тарифи на житлово-комунальні послуги для населення протягом дії воєнного стану, у тому числі на послуги з централізованого водопостачання та централізованого водовідведення, та залишити їх на рівні тарифів, що застосовувалися станом на 24 лютого 2022 року²⁴.

Щодо практичної реалізації виконання рекомендацій Уряду України стосовно мораторію на підвищення тарифів на послуги встановлено: НКРЕКП враховано рекомендації Уряду України. Тарифи на послуги для населення по 47 ліцензіатах НКРЕКП у сфері централізованого водопостачання та водовідведення залишаються на рівні тарифів, що застосовувалися станом на 24 лютого 2022 року.

Станом на 01.06.2024 середній тариф на послуги з централізованого водопостачання для споживачів по ліцензіатах НКРЕКП становить 17,15 грн за 1 м³ води.

Узагальнена інформація щодо тарифів на послуги з централізованого водопостачання по ліцензіатах НКРЕКП наведена у Додатку 3.

Для жителів Новодністровської ТГ Чернівецької області загальний тариф на послуги становить 110 грн за 1 м³ води (63,74 грн за водопостачання та 46,26 грн за водовідведення).²⁵

Для жителів Кіцманської ТГ Чернівецької області загальний тариф на послуги становить 95,81 грн за 1 м³ води (48,11 грн за водопостачання та 47,70 грн за водовідведення).²⁶

У квітні 2024 року Сторожинецька МР Чернівецької області підвищила на 42 % (з 45,60 грн до 64,86 грн за 1 м³ води) загальний тариф на послуги для населення.

Для жителів Березанської міської ТГ Київської області загальний тариф на послуги становить 96,06 грн за 1 м³ води (37,50 грн за водопостачання та 58,56 грн за водовідведення).²⁷

24 Постанова Кабінету Міністрів України “Деякі питання регулювання діяльності у сфері комунальних послуг у зв’язку із введенням в Україні воєнного стану” від 29.04.2022 № 502, п. 1, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/502-2022-%D0%BF#Text>

25 Рішення виконавчого комітету Новодністровської міської ради “Про встановлення тарифів на послуги з централізованого водопостачання та централізованого водовідведення, які надаються ДКП Управління “Тепловодоканал” від 16.08.2024 № 149/16, URL: <https://novod-rada.gov.ua/news/1726215927/>

26 Кіцманське ВУЖКГ “Особистий кабінет споживача комунальних послуг, URL: https://www.abon.com.ua/kicman/kicmanske_vuzhkg/318_rozmir_tarifiv_na_poslugi_z_centralizovanogo_vodopostachannya_ta_vodovidvedennya

27 КП “Міськводоканал” виконавчого комітету Березанської міської ради, URL: <https://voda-berezan.telsys.net.ua/>

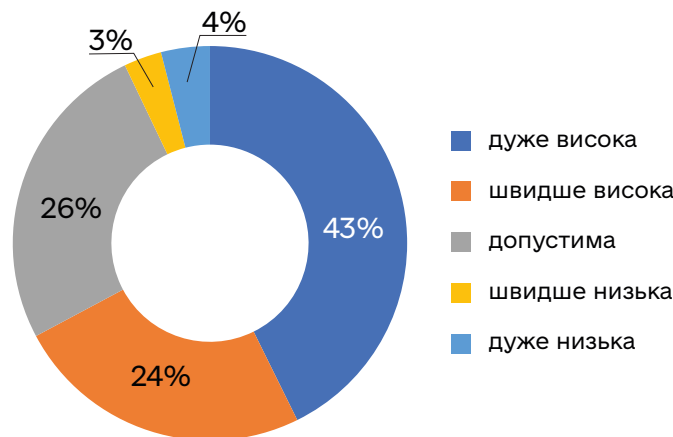
У травні 2024 року Борщагівська сільська рада Київської області підвищила на 20 % (з 14,90 грн до 17,88 грн за 1 м³ води) тариф для всіх жителів ТГ на послугу з централізованого водопостачання та на 20 % на послуги з централізованого водовідведення для жителів сіл: Петропавлівське (з 18,70 грн до 22,44 грн), Софіївської Борщагівки (з 21,20 грн до 25,44 грн).²⁸

У жовтні 2024 року Бердичівська МР Житомирської області підвищила на 35 % (з 47,84 грн до 64,42 грн за 1 м³ води) загальний тариф для населення на послуги.

Для жителів Багачевської міської ТГ Черкаської області загальний тариф на послуги становить 79,71 грн за 1 м³ води (38,29 грн за водопостачання та 41,42 грн за водовідведення).²⁹

Згідно з результатами онлайн-опитування Уповноваженого, понад 67 % громадян вважають, що вартість послуги з централізованого водопостачання є високою. Результати онлайн-опитування Уповноваженого стосовно думки громадян щодо тарифів на послуги з централізованого водопостачання відображені в інфографіці, наведеній нижче.

Думка громадян щодо вартості послуги з централізованого водопостачання

Результат:

- в умовах дії правового режиму воєнного стану в ТГ діють різні тарифи на послуги;
- у населених пунктах, де тарифи на послуги встановлюються НКРЕКП, вартість послуг для населення залишилася без змін, що в 2-3 рази нижча, ніж у населених пунктах, де тарифи на послуги встановлюються ОМС та відповідно зростають;
- ОМС не враховані рекомендації Уряду України щодо непідвищення тарифів на послуги з централізованого водопостачання та водовідведення для населення в період дії правового режиму воєнного стану.

Причина: Постанова Уряду України від 29 квітня 2022 р. № 502 має рекомендаційний характер для органів, які уповноважені встановлювати тарифи на житлово-комунальні послуги.

²⁸ Борщагівська сільська рада Бучанського району Київської області, URL: <https://brada.gov.ua/rishennia-vykonavchoho-komitetu/rishennia-vykonavchoho-komitetu-333-pro-vstanovlennia-taryfiv-na-posluhy-z-tsentralizovanoho-vodopostachannia-ta-tsentralizovanoho-vodovidvedennia-iaki-nadaiutsia-tov-petropavlivske/>

²⁹ КВП "Водоканал" "Особистий кабінет споживача комунальних послуг, URL: <https://www.abon.com.ua/company/article/100/436>

(с) якість послуг з централізованого водопостачання

Інформацію щодо якості послуг з централізованого водопостачання з'ясовано: під час моніторингових візитів до ОМС; за підсумками онлайн-опитування Уповноваженого; за результатами 9 лабораторних досліджень якості водопровідної води, відібраної у громадських приймальнях Уповноваженого в містах Запоріжжі, Києві, Львові, Миколаєві, Одесі, Сумах, Черкасах, Чернігові, Харкові, які проведені у січні-березні 2025 року державними регіональними лабораторіями Держпродспоживслужби на замовлення чеської гуманітарної організації “Людина в біді”.

Процес відбору водопровідної води

Відбір водопровідної води у громадській приймальні Уповноваженого в Чернігівській області

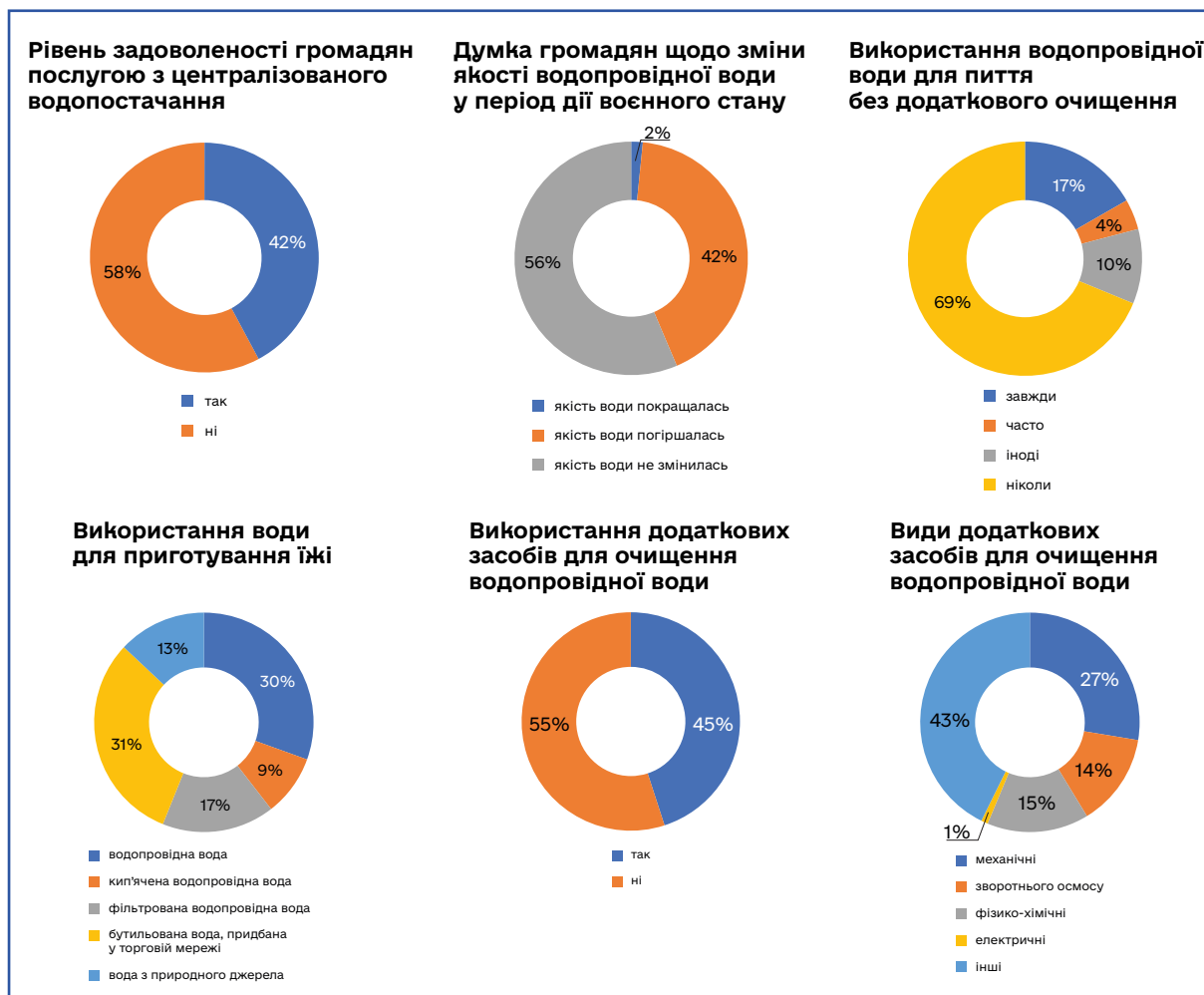
Відбір водопровідної води у приміщенні Секретаріату Уповноваженого

У межах моніторингового візиту до Бердичівської МР проведено зустріч із представниками громадських організацій і місцевими жителями, які повідомили, що водопровідна вода має неприємний запах і нехарактерний присмак. Як зазначили місцеві жителі, навіть кип'ятіння не покращує якість водопровідної води та не робить її придатною для споживання. Жителі ТГ не споживають водопровідну воду та не використовують її для приготування їжі. Вода використовується лише для господарських і побутових потреб. При цьому жителі щомісячно сплачують водоканалу за питне водопостачання. Громадяни постійно звертаються до Бердичівської МР, однак заходи контролю з боку міської ради відсутні.

Зустріч моніторингової групи Секретаріату Уповноваженого з представниками громадськості м. Бердичева

Результати онлайн-опитування Уповноваженого стосовно думки громадян щодо якості послуги з централізованого водопостачання; якості водопровідної води; споживання водопровідної води; використання засобів для додаткового очищення водопровідної води відображені в інфографіці, наведеній нижче.

Згідно з висновками лабораторних досліджень, водопровідна вода відповідає ДСанПІН 2.2.4-171-10³⁰ у всіх містах, за винятком м. Миколаєва. Результати дослідження показали, що водопровідна вода в м. Миколаєві не відповідає ДСанПІН 2.2.4-171-10 за мікробіологічними показниками (виявлені ентерококи³¹), фізико-хімічними показниками (перевищення хлориду, сульфату).

Результат: переважна більшість громадян у містах, де водопровідна вода відповідає ДСанПІН, не використовує її для пиття та приготування їжі, оскільки вважає її неякісною. Для цих цілей громадяни купують воду в спеціальних автоматах з продажу води, які сьогодні розміщені майже в кожному місті, або ж купують фасовану воду, при цьому щомісячно сплачують водоканалу за питне водопостачання.

Причина: ОМС не забезпечують періодичні проведення лабораторних досліджень водопровідної води та не здійснюють інформування громадян про якість водопровідної води та її відповідність ДСанПІН 2.2.4-171-10.

30 Наказ Міністерства охорони здоров'я України "Про затвердження Державних санітарних норм та правил "Гігієнічні вимоги до води питної, призначеної для споживання людиною"" від 12 лютого 2010 р. № 400, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0452-10#Text>

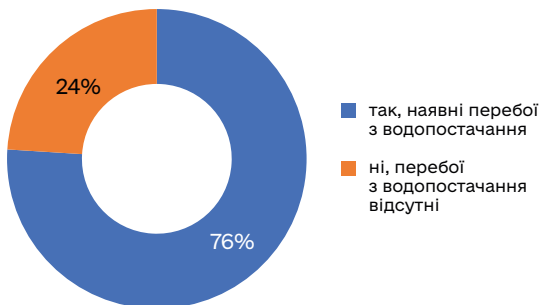
31 Головне управління Держпродспоживслужби в Тернопільській області, "Ентерококи у воді: результати досліджень, їх особливості", URL: <https://surl.li/glvyyr>

(d) якість послуг з централізованого водопостачання та водовідведення у період застосування графіків відключення електричної енергії

Третій рік РФ систематично завдає масованих ракетних та дронних атак по об'єктах енергетичної інфраструктури України. У зв'язку зі складною ситуацією в енергосистемі, з жовтня 2022 року на території України застосовуються графіки відключення електричної енергії.

Лише протягом жовтня-грудня 2022 року до Уповноваженого надійшло 160 звернень від громадян стосовно надзвичайно складних житлово-побутових умов проживання, які спричинені терористичними актами РФ по об'єктах енергетичної інфраструктури України. Громадяни залишалися без електро-, тепло-, водопостачання, зв'язку, інтернету³².

Згідно з результатами онлайн-опитування Уповноваженого, 76 % громадян мають перебої з централізованим водопостачанням у період дії правового режиму воєнного стану. При цьому 53 % споживачів зазначили про наявність централізованого водопостачання та 46 % про його відсутність у разі відключення електричної енергії. Результати онлайн-опитування Уповноваженого стосовно перебоїв із централізованим водопостачанням і його наявності в разі відключення електричної енергії відображено в інфографіці, наведеній нижче.

Наявність перебоїв з централізованим водопостачанням**Наявність централізованого водопостачання при застосуванні графіків відключення електроенергії**

Під час моніторингових візитів до ОМС та водоканалів щодо питань забезпечення громадян послугами з централізованого водопостачання та водовідведення в період застосування графіків відключень електричної енергії встановлено:

1. не всі водоканали включені до переліку об'єктів критичної інфраструктури, а також до переліку критично важливих об'єктів України, яким, відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 24 травня 2024 р. № 600³³, передбачено пріоритетне забезпечення електропостачання;
2. до водоканалів, що включені до переліку об'єктів критичної інфраструктури, також застосовуються графіки відключення електричної енергії;
3. обладнання насосних станцій водоканалів, яке забезпечує водопостачання та водовідведення, у період застосування графіків відключення електричної енергії не працює;
4. очисні споруди не забезпечують очищення стічних вод.

32 Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, Щорічна доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини про стан додержання та захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні у 2022 році, Розділ 5. Соціальна держава, ст. 127, URL: <https://ombudsman.gov.ua/report-2022/>

33 Постанова Кабінету Міністрів України "Про затвердження Порядку визначення та застосування граничних величин споживання електричної потужності" від 24.05.2024 № 600, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/600-2024-%D0%BF#Text>

Під час моніторингових візитів до:

Бердичівської МР Житомирської області встановлено, що очищення стічних вод здійснює ТОВ «КЕС». Робота очисних споруд міста не контролюється Бердичівською МР. ТОВ «КЕС» не включено до переліку об'єктів критичної інфраструктури, а також до переліку критично важливих об'єктів України. Під час застосування графіків відключення електричної енергії системи водовідведення та очистки стічних вод міста не працюють. Керівництво ТОВ «КЕС» не вживає заходів щодо включення цього підприємства до об'єктів критичної інфраструктури.

Моніторинговий візит до Бердичівської МР

Житомирської МР встановлено, що попри те, що водоканал включений до переліку об'єктів критичної інфраструктури, а також до переліку критично важливих об'єктів України, протягом липня-серпня 2024 року 278 разів через знеструмлення зупинялася робота насосного обладнання на водопровідних станціях водоканалу, внаслідок чого порушувався технологічний режим, виникав осад у трубопроводах, який потім потрапляв до кранів споживачів.

Моніторинговий візит до КП «Житомирводоканал»

Сторожинецької МР Чернівецької області встановлено, що під час застосування графіків відключення електричної енергії на території ТГ система водопостачання не працює. КП «Сторожинецьке ЖКГ», яке забезпечує населення послугами з централізованого водопостачання та водовідведення, не включено до переліку об'єктів критичної інфраструктури, оскільки низький розмір середньої заробітної плати працівників не відповідає встановленому критерію критичності.

Моніторинговий візит до Сторожинецької МР

Причина: підприємства, які надають послуги з централізованого водопостачання, водовідведення та очистки стічних вод:

- не включені до переліку об'єктів критичної інфраструктури та, як наслідок, не мають пріоритетного забезпечення електричною енергією;
- не відповідають встановленому критерію критичності через низький розмір середньої заробітної плати працівників³⁴.

Наслідки застосування графіків відключення електроенергії:

- при водопостачанні майже у половини споживачів відсутнє централізоване водопостачання;
- при водовідведенні не працюють очисні споруди, відбуваються скиди забрудненої (неочищеної) стічної води до природних водних об'єктів.

³⁴ Підпункт 6 пункту 2 Критеріїв та Порядку, за якими здійснюється визначення підприємств, установ та організацій, які є критично важливими для функціонування економіки та забезпечення життєдіяльності населення в особливий період, а також критично важливими для забезпечення потреб Збройних Сил, інших військових формувань в особливий період, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 27 січня 2023 р. № 76 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 22 листопада 2024 р. № 1332), URL: <https://salo.li/720c718>

(е) якість та безпека питної води

Центрами контролю та профілактики хвороб Міністерства охорони здоров'я України (далі за текстом – Центри контролю МОЗ) здійснюється епідеміологічний нагляд, оцінка якості та безпеки питної води відповідно до вимог санітарних норм та правил.

До статутних повноважень Центрів контролю МОЗ входить:

- проведення спостережень (моніторингів) за водопостачанням;
- гігієнічна оцінка якості та безпеки питної води за санітарно-хімічними показниками (органолептичні, фізико-хімічні, санітарно-токсикологічні) та показниками епідемічної безпеки (мікробіологічні, паразитологічні);
- проведення розслідувань причин і умов виникнення інфекційних захворювань, у тому числі фактором передачі яких є вода, тощо.

До Уповноваженого не надходили звернення від громадян, у яких порушувалися питання захворювання на інфекційні хвороби, які пов'язані з неякісною питною водою.

Натомість Уповноваженим здійснено моніторинг щодо забезпечення прав громадян Київським міським та 24 обласними Центрами контролю МОЗ на якісну та безпечну питну воду в умовах дії правового режиму воєнного стану. За результатами моніторингу встановлено, що Центрами контролю МОЗ:

1. З першого дня повномасштабної збройної агресії РФ здійснюється щоденний моніторинг якості та безпеки питної води, що подається населенню, у моніторингових точках, а також постійний обмін інформацією з підприємствами питного водопостачання. Наприклад, Чернівецьким обласним Центром контролю МОЗ за період з 24.02.2022 по 25.10.2024 із 53 моніторингових точок відібрано та досліджено 45430 проб питної води централізованого водопостачання за санітарно-хімічними та 48044 проби за санітарно-бактеріологічними показниками. Відхилення від вимог ДСанПІН2.2.4-171-10 виявлено в 25 пробах за бактеріальними показниками.

2. Не зареєстровано виникнення інфекційних епідемічних захворювань унаслідок споживання забрудненої питної води серед населення України. Водночас МОЗ повідомлено, що зареєстровано 1 спалах інфекційного захворювання, пов'язаний із вживанням недоброякісної привізної питної води у військовій частині в Тернопільській області. Постраждало 32 дорослі особи. Встановлено причину спалаху – використання контамінованої (яка містить патогенні мікроорганізми) води для забезпечення питного режиму та приготування їжі. Вчасно проведені протиепідемічні заходи дали змогу локалізувати та ліквідувати спалах.

Зафіксовано перевищення вмісту нітратів у воді з джерел нецентралізованого питного водопостачання. Зокрема, питома вага досліджених проб питної води з джерел нецентралізованого водопостачання, які не відповідали нормам за вмістом нітратів, у 2024 році становила 24,2 % (у 2023 – 23,9 %, у 2022 – 24,6 %), у тому числі з шахтних колодязів, які не відповідали нормам, становила 29,8 % (у 2023 – 29,7 %, 2022 – 29,4 %).

Узагальнена інформація за даними Центрів контролю МОЗ наведена в інфографіці.

Кількість нестандартних проб питної води з джерел нецентралізованого водопостачання за вмістом нітратів

Нестандартні проби води з	Кількість досліджених проб		
	2022 рік	2023 рік	2024 рік
нецентралізованого водопостачання	41796	39331	39849
в тому числі з:			
шахтних колодязів	28313	28705	29935
у т.ч. громадських	9232	10371	10555
індивідуальних	17800	17367	18342
каптажів	767	1163	990
у т.ч. громадських	656	808	698
свердловин	4304	6183	6079

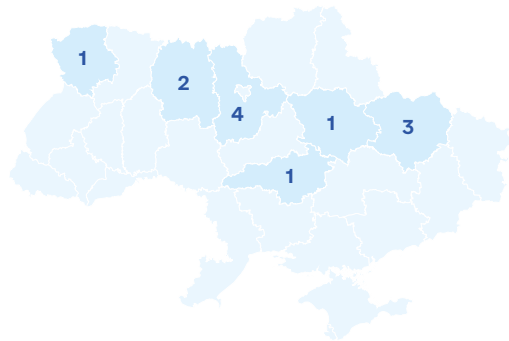
Відсоток нестандартних проб питної води з джерел нецентралізованого водопостачання за вмістом нітратів

Нестандартні проби води з	Відсоток досліджених проб (%)		
	2022 рік	2023 рік	2024 рік
нецентралізованого водопостачання	24,6	23,9	24,2
в тому числі з:			
шахтних колодязів	29,4	29,7	29,8
у т.ч. громадських	38,2	37,9	38,5
індивідуальних	22,7	26,3	26,2
каптажів	14,7	12,9	10,4
у т.ч. громадських	16,6	14,7	12,3
свердловин	8,2	10,2	9,8

Також Центрами контролю МОЗ зареєстровано випадки захворювання дітей до 3-х років, пов'язані з погіршення якості питної води в окремих регіонах.

Протягом 2022-2024 років зареєстровано 12 випадків водно-нітратної метгемоглобінемії у дітей:

- у 2024 році – 3 випадки: (2 – у Харківській; 1 – у Житомирській областях).
- у 2023 році – 5 випадків (1 – у Полтавській, 1 – у Житомирській, 1 – у Кіровоградській, 1 – у Волинській; 1 – у Київській областях).
- у 2022 році – 4 випадки (3 – у Київській, 1 – у Харківській областях).

Результат: Центрами контролю МОЗ здійснюється на постійній основі моніторинг якості та безпечності питної води, в окремих регіонах зареєстровано випадки захворювань, пов'язані з вживанням неякісної питної води.

Причиною захворювань стало перевищення вмісту нітратів у воді з джерел нецентралізованого водопостачання, яку використовували батьки для приготування їжі. Вміст нітратів у воді перевищував гранично допустиму концентрацію від 2,9 до 9,4 разів.

(f) виробничий контроль якості та безпечності питної води в умовах дії правового режиму воєнного стану

У квітні 2022 року МОЗ затверджено державні санітарні норми і правила “Показники безпечності та окремі показники якості питної води в умовах воєнного стану та надзвичайних ситуаціях іншого характеру”³⁵ (далі по тексті – “Воєнні” ДСанПіН).

“Воєнні” ДСанПіН застосовуються в умовах воєнного стану та під час надзвичайних ситуацій іншого характеру на окремій території протягом визначеного періоду за рішенням відповідної регіональної або місцевої комісії з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій.

Згідно з “Воєнними” ДСанПіН, виробничий контроль безпечності та якості питної води систем централізованого питного водопостачання здійснюють підприємства питного водопостачання. Для забезпечення контролю безпечності та якості питної води у випадку застосування “Воєнних” ДСанПіН підприємство питного водопостачання розробляє тимчасову програму проведення виробничого контролю безпечності та якості питної води.

За інформацією Укрводоканалекології, водоканали фактично не проводять досліджень питної води на наявність відповідних забруднюючих хімічних речовин, біологічних агентів у разі застосування зброї масового ураження або підозри щодо її застосування та забруднення питної води.

Причини: відсутність необхідного організаційно-технічного забезпечення лабораторій водоканалів, зокрема:

- дозволу на роботу з небезпечними речовинами та патогенними мікроорганізмами;
- спеціальних приміщень для досліджень, обладнаних засобами захисту персоналу та навколишнього середовища від токсинів, патогенів та радіоактивних матеріалів;
- підготовленого та екіпірованого персоналу (радіологів, хіміків та мікробіологів) для радіаційно-хімічної та біологічної розвідки в зоні застосування зброї масового ураження;
- аналітичного та допоміжного обладнання, реактивів та розхідних матеріалів.

1.3. Доступ до інформації щодо стану водних ресурсів і якості питної води

Відповідно до статті 1 Конвенції про доступ до інформації, участь громадськості в прийнятті рішень і доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля (далі – Орхуська конвенція)³⁶, яка була ратифікована Україною³⁷ 6 липня 1999 року, кожна з держав-учасниць конвенції з метою сприяння захисту права кожної людини, нинішнього і прийдешніх поколінь жити в навколишньому середовищі, сприятливому для її здоров'я та добробуту, гарантує громадянам право на доступ до екологічної інформації.

35 Наказ Міністерства охорони здоров'я України “Про затвердження Державних санітарних норм і правил “Показники безпечності та окремі показники якості питної води в умовах воєнного стану та надзвичайних ситуаціях іншого характеру” від 22.04.2022 № 683, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0564-22#Text>

36 Конвенція про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень і доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля від 25.06.1998 р., м. Орхус (Данія): Міжнародний договір URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_015#Text

37 Про ратифікацію Конвенції про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля: Закон України від 6 липня 1999 року № 832-XIV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/832-14#Text>

У цьому підпункті висвітлені питання, що стосуються права громадян на доступ до інформації щодо стану водних ресурсів і якості питної води.

(а) інформування щодо стану водних ресурсів

Держводагентство оприлюднює дані моніторингу водних ресурсів на вебпорталі “Моніторинг та екологічна оцінка водних ресурсів України”³⁸. Звітність на зазначеному вебпорталі можна формувати за такими критеріями:

- за адміністративно-територіальним принципом;
- за водогосподарською організацією;
- за ознакою транскордонного створу;
- за районом річкового басейну або суббасейну.

Інформаційним ресурсом передбачено, що кожен може отримати безоплатно інформацію в режимі реального часу, сформувавши самостійно запит.

Наявна можливість отримати інформацію про показники якості води на постах спостереження (забруднення водних ресурсів за окремими показниками).

Область: Житомирська										
1. Пост: р. Возня, 8 км, с. Рудня Городищенська, питний в/забір м. Малин										
Значення	Показник									
Дата	Азот загальний, мг/дм ³	Амоній-іони, мг/дм ³	Біохімічне споживання кисню за 5 діб, мгО ₂ /дм ³	Завислі (суспендовані) речовини, мг/дм ³	Кисень розчинений, мгО ₂ /дм ³	Нітрат-іони, мг/дм ³	Нітрит-іони, мг/дм ³	Сульфат-іони, мг/дм ³	Фосфат-іони (поліфосфати), мг/дм ³	Хлорид-іони, мг/дм ³
18.02.2025	0,550	0,240	3,180	5,100	13,040	1,520	0,026	54,000	0,063	26,000

Фрагмент сформованого звіту Держводагентства для візуального сприйняття

(б) інформування щодо якості питної води

Кожному споживачеві питної води державою гарантується право вільного доступу до інформації про якість питної води.

Моніторингом Уповноваженого щодо практичної реалізації положень статті 9 Закону про воду, якою регулюються питання інформування споживачів про якість питної води, встановлено, що суб'єктами інформування споживачів про якість питної води та стан питного водопостачання є Мінрозвитку та ОМС.

Мінрозвитку щорічно, починаючи з 2003 року, готує й оприлюднює Національну доповідь про якість питної води та стан питного водопостачання в Україні. Останньою є доповідь за 2023 рік, яка розміщена на офіційному вебсайті Мінрозвитку³⁹. Термін оприлюднення доповіді за 2024 рік не настав (підготовка лютий-жовтень 2025 року, оприлюднення – листопад 2025 року).

ОМС не інформують населення про:

- якість питної води та стан питного водопостачання;
- невідповідність питної води вимогам державних санітарних норм і правил;
- невідповідність якісним показникам питної води.

Ці функції виконують водоканали.

³⁸ Моніторинг та екологічна оцінка водних ресурсів України, Державне агентство водних ресурсів України: URL: <http://monitoring.davr.gov.ua>

³⁹ Національна доповідь за 2023 рік

За результатами моніторингових візитів до ОМС, проведених у жовтні 2024 року, встановлено: Бердичівською, Сторожинецькою, Одеською, Могилів-Подільською МР не забезпечується інформування споживачів про якість питної води та стан питного водопостачання.

На офіційному вебсайті Бердичівської МР розміщена лише інформація від 18.03.2024 про дослідження води в 3 криницях загального користування⁴⁰.

На офіційному вебсайті Одеської МР розміщена остання інформація про якість морської та питної води за 2023 рік⁴¹.

На офіційних вебсайтах Сторожинецької МР та Могилів-Подільської МР відсутня інформація про якість питної води.

Водоканали щомісячно або щоквартально публікують (розміщують) інформацію, оголошення щодо якості питної води на своїх офіційних вебсайтах та сторінках у соціальних мережах.

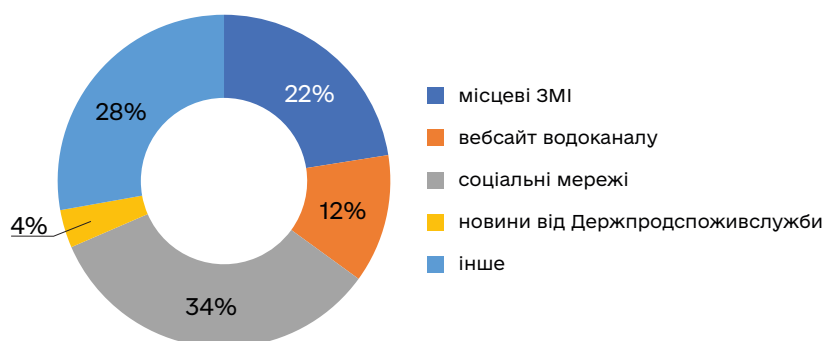
КП “Житомирводоканал” Житомирської МР, починаючи з 2016 року, щомісяця публікує (розміщує) на своєму офіційному вебсайті протоколи вимірювання показників якості питної води⁴².

КП “Чернівціводоканал” щомісяця публікує (розміщує) на своєму офіційному вебсайті інформацію про якість питної води централізованих систем водопостачання⁴³.

ТОВ “Інфокс” в особі філії “Інфоксводоканал” (м. Одеси) щомісяця публікує (розміщує) на своєму офіційному вебсайті інформацію про показники якості питної води у водопровідній мережі⁴⁴.

Згідно з онлайн-опитуванням Уповноваженого, 34 % споживачів отримують інформацію про якість питної води з соціальних мереж. Результати онлайн-опитування Уповноваженого відображено в інфографіці, наведеній нижче.

Джерела отримання громадянами інформації про якість водопровідної води

40 Бердичівська міська рада Житомирської області, URL: <http://surl.li/cvjdsm>

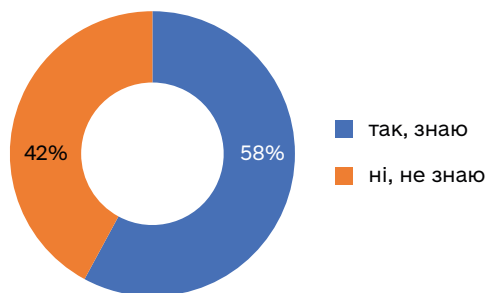
41 Одеська міська рада, URL: <https://omr.gov.ua/ua/citizens/monitoring-sea-water/>

42 КП “Житомирводоканал”, URL: <https://vodokanal.zt.ua/spozivacam/akist-vodi>

43 КП “Чернівціводоканал”, URL: https://vodokanal.cv.ua/yakist_vodi

44 Інфокс водоканал (Одеса), URL: <https://infoxvod.com.ua/uk/iakist-pitnoyi-vodi/>

Обізнаність громадян щодо органу державної влади, який здійснює контроль за якістю питної води

Результати:

- населення не поінформоване про якість питної води та стан питного водопостачання ОМС;
- не всі споживачі мають доступ до інформації про якість питної води та стан питного водопостачання.

Причини:

- Урядом України не затверджений порядок інформування органами державної влади, ОМС та водоканалами споживачів про якість питної води та стан питного водопостачання;
- не всі споживачі користуються інтернетом та мають можливість ознайомитися з інформацією про якість питної води, що опублікована (розміщена) на офіційних вебсайтах та сторінках у соціальних мережах водоканалів.

2. Наслідки впливу повномасштабної військової агресії Російської Федерації на водопостачання та водовідведення

Понад три роки РФ цілеспрямовано обстрілює об'єкти критичної інфраструктури. Ворог систематично руйнує об'єкти та мережі водопостачання та водовідведення, що призводить до позбавлення громадян доступу до життєво важливого ресурсу – питної води. Підриг Каховської ГЕС призвів до масштабної екологічної катастрофи та дефіциту питної води в постраждалих регіонах. На оперативність відновлення систем водопостачання та водовідведення, поміж іншого, впливає безпекова ситуація.

(а) рівень пошкоджень і руйнувань мереж та об'єктів водопостачання та водовідведення

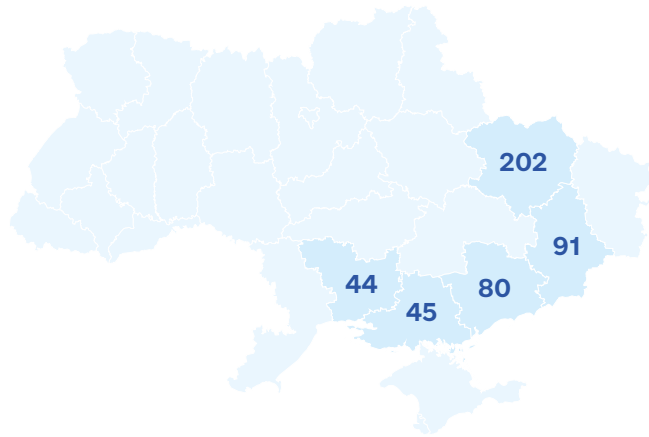
За даними Мінрозвитку від 20.09.2024 про стан систем водопостачання та водовідведення:

1. Пошкоджено та зруйновано:
 - 1108,5 км мереж централізованого водопостачання та водовідведення (з яких підлягає відновленню 779,5 км), орієнтовна вартість відновлення яких становить 3,1 млрд грн;
 - 589 об'єктів централізованого питного водопостачання та водовідведення (з яких підлягає відновленню 540 об'єктів), орієнтовна вартість відновлення яких становить 9,6 млрд грн.
2. Відновлено:
 - 228 об'єктів централізованого питного водопостачання та водовідведення на орієнтовну суму 318,3 млн грн;
 - 278,2 км мереж централізованого водопостачання та водовідведення на орієнтовну суму 174 тис. гривень.

Унаслідок військової агресії РФ найбільше пошкоджень/руйнувань зазнала інфраструктура водопостачання та водовідведення на сході та півдні України. Узагальнена інформація наведена у інфографіці та Додатку 4.

Зруйновано/пошкоджено станом на 2023 рік об'єктів водопровідно-каналізаційного господарства внаслідок військової агресії РФ

- Донецька область – 91;
- Запорізька область – 80;
- Миколаївська область – 44;
- Харківська область – 202⁴⁵;
- Херсонська область – 45.

(b) наслідки підризу греблі Каховської ГЕС на питну воду та питне водопостачання

Військові РФ 06 червня 2023 року здійснили підризу греблі Каховської ГЕС, унаслідок чого відбулося стрімке зниження рівня води у водосховищі та катастрофічне підвищення рівня води нижче Каховської ГЕС.

ДСНС поінформувало, що, за оперативною оцінкою гідрологічного поста “Нікополь” (Дніпропетровська область), загальний (з 20:00 5 червня 2023 року до 20:00 11 червня 2023 року) спад рівня води у Каховському водосховищі становив 7,73 м, а об'єм води зменшився на 14,4 км³ (на 72,5 % від його загального об'єму до підризу).

Руйнування греблі призвело до масштабного підтоплення, яке торкнулося 80 населених пунктів у чотирьох областях: Херсонській, Миколаївській, Дніпропетровській і Запорізькій. Приблизно 100 тисяч жителів цих регіонів постраждало від повені. Близько мільйона людей втратили доступ до питної води, а 140 тис. були позбавлені електроенергії.⁴⁶

Без доступу до централізованого питного водопостачання залишились у Дніпропетровській області споживачі міст: Кривий Ріг, Нікополь, Покров, Марганець. А також мешканці Нікопольської, Марганецької, Покровської, Червоногригорівської громад.

У Миколаївській області було підтоплено 7 артезіанських свердловин у населених пунктах Снігурівської ТГ (м. Снігурівка – 5 од.; с. Павлівка – 1 од.; с. Юріївка – 1 од.).

Унаслідок зниження рівня води після підризу греблі Каховської ГЕС прибережні населені пункти Бериславського району Херсонської області зазнали обміління. *Інфраструктурні збитки системи водопостачання та водовідведення Херсонської області наведені в Додатку 4.*

45 Національна доповідь за 2023 рік

46 Звіт ООН Україна “Оцінка потреб після катастрофи на греблі Каховської ГЕС” (PDNA): URL: <https://surf.li/upbkug>

(с) заходи для відновлення водопостачання постраждалих регіонів і зменшення негативного впливу підриву греблі Каховської ГЕС на здоров'я населення

Урядом України для відновлення водопостачання у постраждалих регіонах:

1. Затверджено Експериментальний проєкт⁴⁷ з будівництва, реконструкції та капітального ремонту артезіанських свердловин та об'єктів питного централізованого водопостачання у Дніпропетровській, Херсонській, Запорізькій, Миколаївській і Харківській областях, за результатами реалізації якого введено в експлуатацію 26 артезіанських свердловин з 73 необхідних (або 36 % від потреби). Також проведено роботи з прокладання водопровідної мережі від свердловин до населених пунктів загальною довжиною 4150 м, та виконано монтажні роботи із прокладання водопровідних мереж довжиною 410 м.
2. Забезпечено водою м. Миколаїв через систему каналів Інгулецької зрошувальної системи (метод “Антиріка”). Метод “Антиріка” здійснювався на Інгулецькій насосній станції з 21.06.2023 до 17.08.2023. За час роботи в режимі “Антиріка” було перекачано 48,658 млн м³, витрачено 10,656 млн кВт/год на 72,751 млн гривень.
3. Затверджено 17.09.2024 Державну цільову програму комплексного водозабезпечення територій, які зазнали впливу воєнних дій на період до 2030 року⁴⁸. Програма діє на території 9 областей: Дніпропетровської, Кіровоградської, Донецької, Запорізької, Луганської, Миколаївської, Одеської, Харківської та Херсонської. З обсягом фінансування у 54,187 млрд гривень.
4. Здійснено будівництво трьох ланок магістральних водогонів протяжністю майже 150 км: Карачунівське водосховище – Кривий Ріг – Південне водосховище, Марганець – Нікополь, Хортиця (ДВС2) – Томаківка, що забезпечить водою щонайменше мільйон людей із Дніпропетровської, Запорізької, Миколаївської та Херсонської областей.⁴⁹ *Інформація про стан будівництва наведена у Додатку 5.*

Органами виконавчої влади з метою профілактики виникнення та можливого розповсюдження інфекційних захворювань:

1. Забезпечено щоденне інформування про стан санітарно-епідемічної ситуації в постраждалих регіонах між Центром громадського здоров'я МОЗ і Центрами контролю МОЗ.
2. Запроваджено щоденний обмін інформацією між Центрами контролю МОЗ, закладами охорони здоров'я, центрами екстреної медичної допомоги та медицини катастроф, територіальними органами ДСНС на постраждалих територіях.

47 Постанова Кабінету Міністрів України “Деякі питання реалізації експериментального проєкту з водозабезпечення у Дніпропетровській, Херсонській, Запорізькій, Миколаївській та Харківській областях” від 25 липня 2023 р. № 771, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/771-2023-%D0%BF#Text>

48 Розпорядження Кабінету Міністрів України “Про затвердження Державної цільової програми комплексного водозабезпечення територій, які зазнали впливу воєнних дій, на період до 2030 року” від 17 вересня 2024 р. № 884-р, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/884-2024-%D1%80#n77>

49 Постанова Кабінету Міністрів України “Про виділення коштів з фонду ліквідації наслідків збройної агресії для реалізації експериментального проєкту з будівництва магістральних водогонів у зв'язку з необхідністю ліквідації негативних наслідків, пов'язаних із знищенням Каховської гідроелектростанції” від 06 червня 2023 р. № 566 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/566-2023-%D0%BF#Text>

3. Видано підприємствам водопостачання та об'єктам критичної інфраструктури понад 240 тис. таблеток для знезараження питної води, а також інформаційні матеріали щодо особливостей їх використання.
4. Забезпечено роботу щодо знезараження питної води об'єктів критичної інфраструктури, у яких змінились умови водокористування.
5. Розроблено рекомендації місцевим органам виконавчої влади та ОМС щодо об'єму першочергових пріоритетних протиепідемічних заходів, спрямованих на запобігання поширення інфекційних хвороб та отруень, пов'язаних із надзвичайною ситуацією.
6. Проведено Центрами контролю МОЗ бесіди серед населення щодо профілактики кишкових інфекцій, правил вживання якісної питної води, роздано пам'ятки населенню щодо профілактики гострих кишкових інфекцій.

Вплив суб'єктів господарювання на водні ресурси

У розділі досліджено питання впливу суб'єктів господарювання на водні ресурси: зазначено галузі, які є найбільшими забруднювачами вод; наведено дані моніторингу Уповноваженого щодо порушення водоохоронного законодавства суб'єктами господарювання, що здійснюють водовідведення; наголошено на важливості реконструкції та технічної модернізації очисних споруд; висвітлено проблемні питання щодо відшкодуванні шкоди, завданої в результаті порушення права на безпечні водні ресурси. У розділі приділяється увага Керівним принципам ООН із бізнесу і прав людини, розкриваються положення, дотримання яких є необхідним у процесі надання послуг із постачання питної води та водовідведення.

1. Забруднення водних об'єктів суб'єктами господарювання, що здійснюють водовідведення

За даними Державної служби статистики України, спостерігається позитивна динаміка до зменшення обсягів скидів забруднених (забруднених без очистки та недостатньо очищених) стічних вод у водні об'єкти з 518,35 млн м³ у 2020 році до 375,65 млн м³ у 2023 році.

Інформація щодо забруднення вод за галузями відображено в інфографіці, наведеній нижче.

Частка обсягів скидів забруднених (забруднених без очистки та недостатньо очищених) стічних вод у водні об'єкти у 2021-2023 роках за галузями (млн м³)

№	Галузь	Рік		
		2021	2022	2023
1	Промисловість	119.706	86.987	63.784
2	Сільське господарство	33.744	14.242	19.375
3	Лісове господарство	інформація відсутня		
4	Транспорт	1.443	0.466	1.092
5	Зв'язок	інформація відсутня		0.004
6	Будівництво	2.484	0.568	0.006
7	Торгівля і громадське харчування	0.088	0.074	0.070
8	Матеріально-технічне забезпечення	0.147	0.135	0.149
9	Житлове та побутове господарство	382.456	270.301	289.525
10	Охорона здоров'я, фізичне виховання	0.474	0.337	0.440
11	Народна освіта	0.254	0.271	0.308
12	Інші галузі	0.711	0.646	0.896
13	Всього	541.507	374.027	375.647

Найбільший обсяг скидів забруднених стічних вод здійснюється в галузі житлового та побутового господарства.

Вищезазначена інформація підтверджується і за результатами розгляду звернень до Уповноваженого у 2023-2024 роках, за якими встановлено системні порушення водоохоронного законодавства підприємствами водовідведення: скидання неочищених (недостатньо очищених стічних вод), порушення зон санітарної охорони водозаборів тощо. За порушення суб'єктами господарювання природоохоронного законодавства посадових осіб притягнуто до адміністративної відповідальності. Завдані довкіллю збитки відшкодовано.

До Уповноваженого звернувся народний депутат України щодо порушення прав жителів Уманського району Черкаської області внаслідок скидання КП "Уманьводоканал" Уманської МР стічних вод без додержання встановлених вимог.

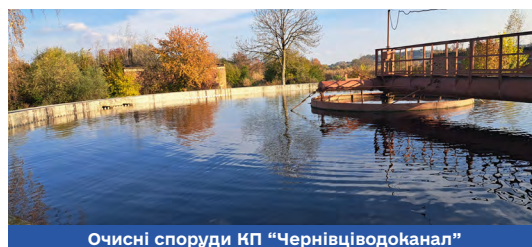
За зверненням відкрито провадження Уповноваженого та надано рекомендації Держекоінспекції щодо проведення заходу державного нагляду (контролю) за дотриманням КП "Уманьводоканал" вимог законодавства про охорону та раціональне використання вод. Держекоінспекцією Центрального округу проведено перевірку, за результатами якої:

- встановлено порушення умов дозволу на спеціальне водокористування, зокрема перевищення нормативів ГДС забруднюючих речовин у водний об'єкт і утримання в неналежному стані очисних споруд;
- надано припис про усунення виявлених порушень природоохоронного законодавства;
- притягнуто посадову особу КП "Уманьводоканал" до адміністративної відповідальності за частиною першою статті 59 КУпАП;
- розраховано збитки, які заподіяні державі внаслідок скиду недостатньо очищених стічних вод, на суму 68 872,52 гривень, які було добровільно відшкодовано КП "Уманьводоканал".

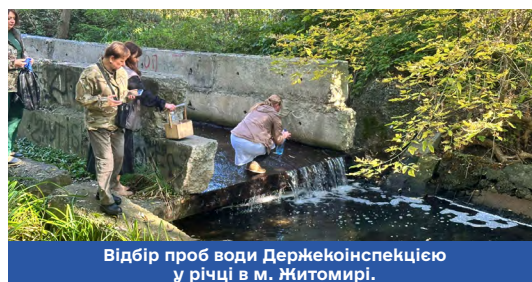
Скиди неочищеної води з очисних споруд КП "Уманьводоканал"

Враховуючи актуальність питання забруднення водних ресурсів у контексті гарантування права людини на безпечне довкілля, у жовтні 2024 року здійснено моніторинг Уповноваженого діяльності 8 суб'єктів господарювання у сфері водовідведення комунальної (6) та приватної (2) форми власності.

Очисні споруди КП "Чернівціводоканал"

На запит Уповноваженого в рамках моніторингу Держекоінспекцією Поліського округу 09 та 30 жовтня 2024 року здійснено відбір проб вод з метою перевірки дотримання вимог природоохоронного законодавства. КП "Житомирводоканал", ТОВ "Комплекс екологічних споруд", МКП "Бердичівводоканал", МКП "Бердичівкомунсервіс".

Відбір проб води Держекоінспекцією у річці в м. Житомирі.

Результати лабораторних досліджень:

- КП “Житомирводоканал”, м. Житомир – виявлено перевищення нормативів ГДС (згідно з дозволом на спеціальне водокористування) на випусках вод № 2, 3 за наступними показниками:
 - випуск № 2: хлориди в 1,2 раза; БСК₅ – в 1,4 раза; нітрити – в 2,8 раза;
 - випуск № 3: аміак – в 1,8 раза; хлориди – в 1,3 раза; залізо – в 1,7 раза; фосфати – в 1,5 раза;
- ТОВ “Комплекс екологічних споруд”, м. Бердичів – виявлено перевищення нормативів ГДС (згідно з дозволом на спеціальне водокористування) на випуску № 1: аміак (по азоту) – в 17,5 раза; фосфати – в 6,1 раза; залізо – в 1,4 раза; ХСК – в 2,3 раза, БСК₅ – в 3,1 раза;
- МКП “Бердичівкомунсервіс”, м. Бердичів – на випуску зі зливової мережі на вул. Урожайна виявлено концентрації забруднюючих речовин, які характерні неочищеним стічним водам: аміак (по азоту) – 11,7 мг/дм³; фосфати – 8,5 мг/дм³; залізо – 1,4 мг/дм³, ХСК – 158 мгО/дм³, БСК₅ – 40 мг/дм³, завислі речовини – 38 мг/дм³;
- МКП “Бердичівводоканал”, м. Бердичів – перевищень не виявлено.

За результатами лабораторних досліджень Держекоінспекцією Поліського округу направлено до Держекоінспекції матеріали з метою отримання від Міндовкілля рішення на проведення позапланових заходів державного нагляду (контролю) стосовно ТОВ “Комплекс екологічних споруд”, м. Бердичів (рішення очікується).

2. Стан систем водовідведення

Значна частина споруд систем централізованого водовідведення в Україні відпрацювали нормативний строк і потребує оновлення:

- 30 % – закінчився строк експлуатації;
- 40 % – є зношеними, потребують повної заміни та мають високий показник аварійності;
- 49 % насосних станцій та 55 % очисних споруд потребують реконструкції, удосконалення технологічного процесу або невідкладної заміни обладнання⁵⁰.

Вирішення цих проблем можливе після затвердження Урядом України і реалізації Державної цільової екологічної програми технічної модернізації підприємств водовідведення та очищення стічних вод, що перебувають у державній або комунальній власності (далі – Програма), яка не розроблена на виконання положень підпункту 1 пункту 3 розділу X “Прикінцеві положення” Закону про водовідведення та очищення стічних вод (далі – Закон про водовідведення)⁵¹ у тримісячний строк з дня набрання чинності (07.08.2023) цього Закону. Наразі Урядом України затверджена лише Концепція такої Програми⁵².

50 Національна доповідь за 2023 рік

51 Закон України “Про водовідведення та очищення стічних вод” від 12.01.2023 № 2887-IX, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2887-IX#Text>

52 Розпорядження Кабінету Міністрів України “Про схвалення Концепції Державної цільової екологічної програми технічної модернізації підприємств водовідведення та очищення стічних вод, що перебувають у державній або комунальній власності, на період до 2034 року” від 07 лютого 2025 р. № 91-р, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/91-2025-%D1%80#Text>

Застарілість і зношеність очисних споруд систем водовідведення є важливим фактором, що впливає на стан вод.

Під час моніторингу, ініційованого Уповноваженим, було проаналізовано відомості територіальних органів Держекоінспекції щодо стану очисних споруд у ТГ. Держекоінспекцією у Чернігівській області, зокрема, поінформовано, що внаслідок непроведення реконструкції та модернізації очисних споруд відбувається скидання забруднених стічних вод у водні об'єкти.

Держекоінспекцією у Чернігівській області поінформовано Уповноваженого щодо проблемних питань функціонування очисних споруд в окремих ТГ регіону:

- зношеність очисних споруд і нездійснення їхньої модернізації;
- відсутність фінансування (недофінансування) заходів із реконструкції та модернізації систем очищення стічних вод;
- невпровадження сучасних екологічних підходів до очищення та відведення стічних вод на поля фільтрації в окремих ТГ;
- у більшості ТГ не вирішеним залишається питання вивозу рідких відходів із вигребів і накопичувачів стічних вод.

Зокрема, у дев'яти населених пунктах Чернігівської області відведення комунально-побутових стічних вод проводиться на поля фільтрації, що є одним із найбільш застарілих методів очистки стічних вод. Із них у шести населених пунктах (м. Городня, смт Сосниця, м. Посівка, смт Срібне, смт Гончарівське та м. Десна) проживає значна чисельність населення та функціонують виробничі підприємства.

Узагальнені відомості щодо стану очисних споруд систем водовідведення в окремих ТГ Чернігівської області відображено в інфографіці, наведеній нижче.

Стан очисних споруд систем водовідведення в окремих ТГ Чернігівської області (за відомостями Держекоінспекції у Чернігівській області)

№	Територіальна громада	Суб'єкт господарювання, що здійснює водовідведення	Стан очисних споруд	Наслідки для довкілля
1.	Ічнянська міська рада	КП Водоканалізаційне господарство "Ічень"	Роботи, розпочаті у 2011 році, не завершені	Скид зворотних вод із перевищенням нормативів; забруднюється водний об'єкт, який знаходиться на території Ічнянського національного природного парку
2.	Куликівська селищна рада	КП "Куликівське ВУЖКГ"	Роботи, розпочаті у 2015 році, не завершені	Очисні споруди здійснюють тільки механічну очистку; скид зворотних вод здійснюється в біоставок із наступним скидом до каналу меліоративної системи "Краслянська", водоприймачем якої є р. Вздвижа; недостатньо очищені стічні води скидаються у природний водний об'єкт, що створює умови для виникнення надзвичайної ситуації
3.	Варвинська селищна рада	КП "Господар"	Роботи закінчені у 2021 році	Комплекс очисних споруд після проведеної реконструкції фактично не здійснює очистку стічних вод; у скидах в р. Удай фіксується перевищення доведених нормативів по вмісту забруднюючих речовин

4.	Киселівська сільська рада	КП “Сновське”	Роботи проводяться з 2012 року, але на даний час комплекс у експлуатацію не прийнятий, роботи в повному обсязі не проведено	Очисні споруди біологічну очистку не проводять, використовуються, як накопичувані неочищених стічних вод, після чого скидаються до р. Снов
5.	Бахмацька міська рада	КП “Бахмач-водсервіс”	Очисні споруди знаходяться в незадовільному технічному стані, потребують проведення робіт із реконструкції чи будівництва нових очисних споруд	Постійно фіксується перевищення доведених нормативів по вмісту азоту амонійного, БСК ₅ та фосфатів у скидах у р. Борзенку
6.	Прилуцька міська рада	КП “Прилуки тепловодо постачання”	Очисні споруди в задовільному стані	Зафіксовано перевищення доведених нормативів по вмісту нітратів та фосфатів
7.	Сновська міська рада	ПАТ “Комунальник”	Очисні споруди значно недовантажені (потужність 700 м ³ /добу, фактично надходить до 110 м ³ /добу), що є однією з причин їх неефективної роботи і, як наслідок, неякісної очистки стічних вод	Перевищення доведених нормативів забруднюючих речовин по вмісту фосфатів, ХСК, ВСК ₅ , хлоридів і азоту амонійного

3. Відповідальне ведення бізнесу у сфері питної води та водовідведення

Керівними принципами Організації Об'єднаних Націй з питань бізнесу та прав людини (далі – Керівні принципи)⁵³ визначено основні напрями захисту у сфері прав людини. Вони вимагають відповідних зобов'язань від бізнесу як від роботодавця, надавача послуг населенню, а також як суб'єкта, який може заподіяти шкоду довкіллю. Недобросовісне ведення бізнесу призводить до порушення прав людини.

Положення Керівних принципів імплементовані Україною в нормативно-правові акти, які передбачають здійснення заходів щодо впровадження стандартів відповідального ведення бізнесу.

У підрозділі розкрито положення Керівних принципів у сфері захисту прав людини в процесі надання послуг із постачання питної води та водовідведення.

⁵³ Керівні принципи Організації Об'єднаних Націй з питань бізнесу та прав людини: схвалені Радою ООН з прав людини резолюцією 17/4 від 16 червня 2011 року. Керівні принципи – це документ, у якому вперше на міжнародному рівні узагальнено та розтлумачено чинні стандарти щодо бізнесу та прав людини; є “дорожньою картою” для держави, бізнесу та громадянського суспільства.

(а) принцип оцінки екологічних наслідків впливу діяльності суб'єктів господарювання

Національною стратегією у сфері прав людини у § 16 “Забезпечення дотримання прав людини в процесі ведення господарської діяльності” ставиться завдання щодо вирішення проблеми порушення прав людини з боку суб'єктів господарювання (зокрема, у сфері захисту навколишнього природного середовища тощо)⁵⁴.

Моніторингом встановлено, що План дій розрахований на 2021-2023 роки, і ним не було визначено заходи, спрямовані на виконання § 16 Національної стратегії⁵⁵.

Основними напрямками розвитку соціально відповідального бізнесу у сфері охорони навколишнього природного середовища, що реалізуються суб'єктами господарської діяльності на добровільних засадах, відповідно до Концепції з бізнесу, є запобігання негативному впливу на довкілля⁵⁶.

План виконання Концепції з бізнесу за напрямком із питань охорони навколишнього природного середовища складається з 7 пунктів. У трьох передбачається проведення популяризації та підвищення обізнаності суб'єктів господарювання в питаннях збереження навколишнього природного середовища⁵⁷. Мінекономіки у Звіті щодо стану виконання цього плану зазначає формальну відповідь, що по цих трьох пунктах “заходи інформаційного характеру проводяться на постійній основі”.

До прикладу: найменування заходу – “Популяризація участі суб'єктів господарської діяльності в організації та підтримці системи охорони навколишнього природного середовища, формування екологічної свідомості та виховання поваги до природи”; індикатори виконання заходу: “проведено заходи інформаційного характеру”; стан виконання: “заходи інформаційного характеру проводяться на постійній основі”.

(b) принцип захисту прав людини від грубих порушень у зонах конфлікту

Керівними принципами передбачено обов'язок держави надавати допомогу бізнесу з метою забезпечення поваги до прав людини та їх дотримання в зонах конфліктів.

Для спрощення дозвільних процедур і скорочення термінів реалізації проєктів будівництва (реконструкції, відновлення), зокрема із будівництва артезіанських свердловин, інших експлуатаційних свердловин різних типів, Урядом України у 2023 році схвалено Експериментальний проєкт водозабезпечення у Дніпропетровській, Херсонській, Запорізькій і Миколаївській областях.

54 Указ Президента України “Про Національну стратегію у сфері прав людини” від 24 березня 2021 року № 119/221. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/119/2021#Text>

55 План дій – План дій з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на 2021-2023 роки, затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23 червня 2021 року № 756-р, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/756-2021-%D1%80#Text>

56 Концепція з бізнесу – Концепція з реалізації державної політики у сфері сприяння розвитку соціально відповідального бізнесу в Україні на період до 2030 року, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24 січня 2020 року № 66-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/66-2020-%D1%80#Text>

57 План виконання Концепції з бізнесу – План заходів з виконання Концепції з реалізації державної політики у сфері сприяння розвитку соціально відповідального бізнесу в Україні на період до 2030 року, затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 1 липня 2020 року № 853-р, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/853-2020-%D1%80#Text>

Разом з тим залишилося не вирішеним питання щодо спрощення процедури та скорочення термінів отримання дозволу на спеціальне водокористування, яке видається відповідно до Порядку видачі дозволів на спеціальне водокористування територіальними органами Держводагентства протягом тридцяти календарних днів із дня надходження заяви та документів, необхідних для його видачі⁵⁸.

Державою не розроблений алгоритм дій в умовах воєнного стану для бізнесу, який би надав можливість суб'єктам господарювання оперативно отримувати необхідні дозволи для проведення заходів із забезпечення громадян питною водою в разі пошкодження систем централізованого водопостачання.

У ході моніторингу Уповноваженим встановлено, що у м. Миколаєві через перебитий 12 квітня 2022 року російськими загарбниками водогін зникла питна вода. Одним із варіантів альтернативних технічних рішень щодо забезпечення населення питним водопостачанням є буріння артезіанських свердловин у населених пунктах, які перебувають у зоні впливу надзвичайної ситуації.

Миколаївською МР прийняті оперативні рішення із забезпечення населення питною водою шляхом буріння артезіанських свердловин без отримання дозвільних документів у порядках, передбачених законодавством, оскільки процедура отримання дозвільних документів є довготривалою. Такі рішення в умовах воєнного стану можуть призводити до порушення норм Водного кодексу України⁵⁹ та Кодексу України про надра⁶⁰.

Збереження суб'єктами господарювання якості питної води при здійсненні господарської діяльності слугує важливим аспектом відповідального ведення бізнесу. Дотримання зазначеного принципу відповідає Керівним принципам щодо створення ефективного механізму запобігання порушень прав людини з боку бізнесу та мінімізує ризики таких порушень. Державний нагляд (контроль) за раціональним використанням вод та відтворенням водних ресурсів здійснює Держекоінспекція (див. (b) підпункту 2.1 пункту 2 розділу 3).

(с) принцип захисту права людини державою від порушень із боку бізнесу

Керівними принципами встановлений обов'язок держави у забезпеченні належного контролю за додержанням прав людини при укладанні контрактів із підприємствами.

Через знищення Каховської ГЕС Постановою № 566⁶¹ передбачено виділення коштів на відновлення водопостачання. Рішення Уряду України про виділення коштів на заходи із запобігання та реагування на катастрофу техногенного характеру прийнято в стислі строки. У звіті Рахункової палати зазначено, що "при використанні коштів допускались порушення законодавства, в тому числі через недоліки системи внутрішнього контролю розпорядників бюджетних

58 Постанова Кабінету Міністрів України "Про затвердження Порядку видачі дозволів на спеціальне водокористування та внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 10 серпня 1992 р. № 459" від 13.03.2002 № 321, пункт 4. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/321-2002-%D0%BF#Text>

59 Водний кодекс України, пункт 6 частини 3 статті 110. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/213/95-%D0%B2%D1%80#Text>

60 Кодекс України про надра, абзац 2 частини 2 статті 65. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/132/94-%D0%B2%D1%80#Text>

61 Постанова Кабінету Міністрів України "Про виділення коштів з фонду ліквідації наслідків збройної агресії для реалізації експериментального проекту з будівництва магістральних водогонів у зв'язку з необхідністю ліквідації негативних наслідків, пов'язаних із знищенням Каховської гідроелектростанції" від 06 червня 2023 року № 566. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/566-2023-%D0%BF#Text>

коштів; укладання договорів без конкурентного відбору призвело до значних завищень вартості робіт і матеріалів, що негативно вплинуло на економність використання бюджетних коштів; одержувачем бюджетних коштів, виділених для реалізації експериментального проєкту з будівництва магістральних водогонів, визначено організацію, яка протягом останніх трьох років не здійснювала заходів із будівництва водогонів”⁶².

(d) принцип правового захисту прав людини за допомогою судових, адміністративних та інших засобів від порушень з боку бізнесу

Під час проведення Уповноваженим моніторингу щодо відповідальності за порушення правил охорони водних ресурсів, вимог щодо охорони територіальних і внутрішніх морських вод від забруднення і засмічення та правил водокористування отримано інформацію від Держекоінспекції за період 2021-2024 роки.

Аналіз отриманих статистичних даних:

- за статтею 59 “Порушення правил охорони водних ресурсів” КУпАП було складено 3200 протоколів про адміністративні правопорушення, із них 1540 щодо юридичних осіб;
- за статтею 59-1 “Порушення вимог щодо охорони територіальних і внутрішніх морських вод від забруднення і засмічення” КУпАП було складено 68 протоколів про адміністративні правопорушення, із них 28 щодо юридичних осіб;
- за статтею 60 “Порушення правил водокористування” КУпАП було складено 2247 протоколів про адміністративні правопорушення, із них 2014 щодо юридичних осіб.

Отримана інформація свідчить, що найбільша кількість порушень екологічного законодавства стосується правил охорони водних ресурсів та водокористування. Значна кількість правопорушень вчиняються саме юридичними особами.

4. Відшкодування шкоди, завданої в результаті порушення права на чисту воду як частини права людини на екологічну безпеку

Обчислення шкоди, завданої життю і здоров'ю людини в результаті порушення вимог екологічного законодавства, а також шкода, завдана життю, здоров'ю, здійснюється в цивільно-правовому порядку.

Основним об'єктом завдання шкоди виступає благо – здоров'я людини, яке визнано найвищою соціальною цінністю відповідно до статті 3 Конституції України.

Стаття 50 Конституції України визначає право кожного на безпечне для життя і здоров'я довкілля та на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди.

Відповідно до положень Цивільного кодексу України, особа має право на відшкодування моральної шкоди, завданої внаслідок порушення її прав.

⁶² Рішення Рахункової палати “Про розгляд Звіту про результати аудиту ефективності на тему “Руйнування Каховської гідроелектростанції: масштаби і наслідки катастрофи”” від 27 серпня 2024 року № 39-2: URL: <https://rp.gov.ua/FinControl/FinResolutions/?id=1801>

У разі якщо шкода нанесена у формі каліцтва – відшкодуванню підлягає заробіток (дохід), втрачений особою внаслідок втрати чи зменшення професійної або загальної працездатності, а також відшкодування додаткових витрат, викликаних необхідністю посиленого харчування, санаторно-курортного лікування, придбання ліків, протезування, стороннього догляду тощо.

Таким чином Цивільний кодекс України передбачає два види відшкодування, грошовий еквівалент, якщо йдеться про моральну шкоду, або майнові витрати, які понесла особа внаслідок завданої шкоди.

Однак важливим є питанням доведення причинно-наслідкового зв'язку між завданою шкодою довкіллю та завданою шкодою здоров'ю людини.

Європейський суд з прав людини (далі за текстом – ЄСПЛ) з цього питання неодноразово зазначав, що стосовно погіршення стану здоров'я важко відрізнити вплив екологічних ризиків від впливу інших відповідних факторів, таких як вік, професія або спосіб життя. Щодо загального стану довкілля, то немає сумнівів у тому, що сильне забруднення води та ґрунту може негативно вплинути на здоров'я громадян загалом та погіршити якість життя людини. Проте його фактичний вплив у кожному окремому випадку неможливо визначити у кількісному вираженні.

“Якість життя”, власне, є суб'єктивною характеристикою, яка не піддається точному визначенню⁶³.

У кожному конкретному випадку національні суди повинні детально встановлювати фактичні обставини справи для визначення того, чи несе держава відповідальність за статтею 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод⁶⁴; також встановити, чи була ситуація результатом раптового та несподіваного повороту подій або, навпаки, існувала давно і була добре відома державним органам влади; чи була держава або чи мала вона бути обізнаною, що небезпека або шкідливий вплив зачіпали приватне життя заявника, і до якої міри заявник сприяв створенню цієї ситуації для себе і був у змозі виправити її без надмірних витрат.

Також суд повинен оцінити, чи провели органи влади достатні попередні дослідження для оцінки ризику запланованої потенційно небезпечної діяльності, чи розробили вони адекватну політику щодо підприємств-забруднювачів на підставі доступної інформації, чи було цю політику вчасно реалізовано⁶⁵.

ЄСПЛ також вказував, що забруднення навколишнього середовища може негативно вплинути на добробут людей, їхнє приватне життя, однак не завдати серйозної шкоди їхньому здоров'ю.

У постанові Верховного Суду⁶⁶ зазначено “... позивачі повинні довести в судовому засіданні не тільки сам факт забруднення довкілля саме відповідачем, а й те, що воно відбувається поза відповідними нормами, встановленими державою, не притаманне наявному забрудненню в сучасних містах та селищах,

63 Рішення Європейського суду з прав людини, справа “Дземюк проти України”, URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_a51#Text

64 Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text

65 Рішення Європейського суду з прав людини, справа “Дубецька та інші проти України”, URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_689#Text

66 Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Третьої судової палати Касаційного цивільного суду від 10 квітня 2024 року у справі № 638/6852/18, URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118421113>

негативно впливає на користування зручностями населених пунктів, приватне та сімейне життя позивачів, однак позбавили позивачів процесуальної можливості довести переконливість своїх доводів”.

Отже, судам під час прийняття рішення про відшкодування моральної шкоди в кожному окремому випадку необхідно досліджувати багато факторів і обставин для визначення розміру відшкодування та причинно-наслідкового зв'язку між шкодою, завданою здоров'ю людини, та забрудненням довкіллям.

Наступна проблема в реалізації права громадян на отримання відшкодування шкоди здоров'ю полягає в тому, що закріплене Конституцією України право на отримання відшкодування шкоди, людина може захистити тільки в судовому порядку, що у свою чергу зменшує обсяг цього права.

Стан формування та реалізації державної політики щодо забезпечення права на питну воду та санітарію

Уповноваженим здійснено моніторинг стану формування та реалізації державної політики щодо забезпечення права на воду та санітарні умови. Проаналізовано законодавчу базу в секторі питного водопостачання та водовідведення, а також у сфері здійснення державного контролю за дотриманням вимог санітарного та екологічного законодавства. Розкрито питання здійснення державного контролю у сферах питної води, питного водопостачання, водовідведення. Досліджено стан виконання державних, регіональних і місцевих програм щодо забезпечення права на питну воду та санітарію, а також питання участі громадськості у прийнятті екологічно значимих рішень.

1. Стан формування державної політики щодо забезпечення права на питну воду та санітарію

У підрозділі представлені основні програмні документи, спрямовані на забезпечення права на питну воду та санітарію: Водна стратегія України на період до 2050 року, Плани управління річковими басейнами на період 2025-2030 рр., Загальнодержавна цільова програма "Питна вода України".

Здійснено моніторинг стану прийняття нормативно-правових актів, необхідних для реалізації положень Закону про питну воду та Закону про водовідведення.

1.1. Водна стратегія України на період до 2050 року

Підписавши низку міжнародних актів, Україна взяла на себе міжнародні зобов'язання щодо забезпечення рівного права на воду та санітарні умови для всіх громадян України.

Важливим євроінтеграційним документом є Водна стратегія України на період до 2050 року⁶⁷ (далі — Водна стратегія), яка затверджена на виконання статті 365 (b) глави 6 Угоди про асоціацію⁶⁸ та Рішення Ради національної безпеки і оборони України⁶⁹.

Водна стратегія є програмним документом, спрямованим на підвищення рівня водної безпеки та впровадження сталого інтегрованого управління водними ресурсами. Вона визначає основні принципи державної політики у сфері використання, охорони та відтворення водних ресурсів.

67 Розпорядження Кабінету Міністрів України "Про схвалення Водної стратегії України на період до 2050 року" від 9 грудня 2022 р. № 1134-р, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1134-2022-%D1%80#Text>. Далі — Розпорядження № 1134

68 Угода про асоціацію — Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_01#Text

69 Указ Президента України "Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 23 березня 2021 року "Про виклики і загрози національній безпеці України в екологічній сфері та першочергові заходи щодо їх нейтралізації" від 23.03.2021 № 111/2021, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/111/2021#Text>

(а) участь громадськості в розробленні Водної стратегії

За інформацією Міндовкілля, для підготовки Проєкту Водної стратегії Міндовкілля спільно з Офісом підтримки реформ створило робочу групу у травні 2021 року. До неї увійшли 13 представників громадськості та екологічних організацій.

Після оприлюднення Проєкту Водної стратегії від громадськості надійшло близько 20 звернень із пропозиціями щодо вдосконалення документа. Було враховано приблизно 55 % зауважень, оскільки частина з них повторювалась або суперечила одна одній.

Окрім того, Проєкт Водної стратегії розглядався на засіданні Громадської ради при Міндовкіллі та на 12 Басейнових радах. За результатами обговорення було надано близько 150 пропозицій та зауважень, з яких 80 % було враховано.

(b) стан досягнення цілей Водної стратегії

У Водній стратегії визначено 5 основних цілей:

1. забезпечення рівного доступу до якісної й безпечної для здоров'я людини питної води і належних санітарно-профілактичних заходів;
2. поліпшення якісного стану водних об'єктів шляхом досягнення та підтримання "доброго" екологічного та хімічного стану масивів поверхневих вод, екологічного потенціалу штучних або істотно змінених масивів поверхневих вод, кількісного та хімічного стану масивів підземних вод;
3. забезпечення необхідної кількості водних ресурсів для відновлення та оздоровлення водних екосистем і досягнення стійкого водозабору та водопостачання;
4. скорочення зростаючих ризиків нестачі води та надлишку води;
5. запровадження інтегрованого управління водними ресурсами за басейновим принципом і принципів Організації економічного співробітництва та розвитку (далі за текстом – ОЕСР) щодо водного врядування в районах річкових басейнів, у прибережних і морських водах.

На виконання завдань Водної стратегії затверджено Операційний план реалізації у 2022-2024 роках Водної стратегії (далі – Операційний план)⁷⁰, який містить 16 завдань. Моніторингом Уповноваженого встановлено, що із 16 передбачених завдань не виконано два, а саме:

- завдання 5: не визначено зони, вразливі до (накопичення) нітратів, відповідно до Методики визначення зон, вразливих до (накопичення) нітратів, затвердженої наказом Міндовкілля від 15.04.2021 № 244, та не запроваджено їх нормативно-правове регулювання з метою зменшення дифузійного забруднення вод;
- завдання 11: не затверджено наказом Міндовкілля Керівництво з імплементації принципів ОЕСР щодо водного врядування на басейновому й територіальному рівні.

70 Розпорядження № 1134 Кабінету Міністрів України "Про схвалення Водної стратегії України на період до 2050 року" від 9 грудня 2022 р. № 1134-р, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1134-2022-%D1%80#Text>

(с) результати роботи Міжвідомчої групи з питань водної політики

Координацію дій з реалізації Водної стратегії покладено на Міндовкілля.

На виконання завдань Водної стратегії, визначених у розділі “Порядок проведення моніторингу, оцінки результатів реалізації Стратегії та звітування”, та з метою координації її реалізації Міндовкілля створило⁷¹ Міжвідомчу робочу групу з питань водної політики, затвердило її склад і відповідне Положення.

До складу цієї Міжвідомчої робочої групи, крім представників державних органів, включені також представники вищих навчальних закладів, наукових установ, громадських організацій та інші.

Згідно із затвердженим Положенням основною формою роботи Міжвідомчої робочої групи є засідання, які проводяться не рідше одного разу на квартал за рішенням його голови.

З дати утворення (червень 2023 року) засідання Міжвідомчої робочої групи не проводилися.

За інформацією Міндовкілля, проводити засідання Міжвідомчої робочої групи протягом 2023-2024 років не було потреби.

Разом із тим Міндовкілля поінформувало, що у грудні 2023 року Уряду України надано Звіт про стан виконання завдань, визначених Операційним планом, строк виконання яких визначено у 2023 році.

Водночас, відповідно до Положення, Міжвідомча робоча група здійснює моніторинг і оцінку стану досягнення цілей, визначених Водною стратегією; розглядає та погоджує річні звіти щодо реалізації Водної стратегії, відповідно до показників досягнення її цілей та екологічних цілей, визначених у планах управління річковими басейнами (далі за текстом – ПУРБ).

Окрім того, моніторингом Уповноваженого встановлено, що затверджений персональний склад Міжвідомчої робочої групи є неактуальним з огляду на звільнення її голови з посади ще у вересні 2024 року.⁷²

Результат: засідання Міжвідомчої групи не проводяться, що свідчить про неналежне здійснення моніторингу та оцінки досягнення цілей Водної стратегії, а залученість громадськості є формальною.

1.2. Розроблення та фінансування Планів управління річковими басейнами на період 2025-2030 роки

ПУРБ, як інструмент досягнення Цілі 5 Водної стратегії, передбачають запровадження інтегрованого управління водними ресурсами за басейновим принципом.

71 Наказ Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України “Про утворення Міжвідомчої робочої групи з питань водної політики для координації дій з реалізації Водної стратегії України на період до 2050 року” від 09 червня 2023 р. № 407, URL: <https://mepr.gov.ua/wp-content/uploads/2023/06/407n.pdf>

72 Розпорядження Кабінету Міністрів України “Про звільнення Краснолуцького О.В. з посади першого заступника Міністра захисту довкілля та природних ресурсів України” від 20 вересня 2024 р. № 887-р, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/887-2024-%D1%80#Text>

Відповідно до євроінтеграційних зобов'язань щодо впровадження Директиви 2000/60/ЄС Європейського Парламенту і Ради від 20 жовтня 2000 року⁷³ та в ході виконання Загальнодержавної цільової програми розвитку водного господарства і Водної стратегії, Урядом України у 4 кварталі 2024 року затверджено перші ПУРБ на період 2025-2030 рр. для кожного з дев'яти районів річкових басейнів (далі за текстом – РРБ) України.

(а) участь громадськості у розробленні планів управління річковими басейнами

Підготовка проєктів ПУРБ була здійснена з дотриманням строків відповідно до вимог Директиви 2000/60/ЄС Європейського Парламенту і Ради від 20 жовтня 2000 року та згідно з планами-графіками процесу розроблення ПУРБ, затверджених Міндовкілля⁷⁴.

З метою забезпечення участі громадськості були проведені консультації та зібрані коментарі на етапі підготовки характеристики РРБ та огляду істотних проблем управління водними ресурсами у відповідному РРБ. До цих консультацій залучалися члени басейнових рад – консультативно-дорадчого органу на рівні відповідного РРБ. Проєкти ПУРБ були опубліковані на вебсайті Держводагентства у грудні 2023 року та пройшли громадські консультації впродовж 6 місяців – з грудня 2023 року до червня 2024 року.

За інформацією Держводагентства, у громадському обговоренні участь узяли представники басейнових рад, громадських організацій, спеціальних водоохоронців, освітніх і наукових закладів, природоохоронних органів, ТГ тощо. Було проведено 13 заходів та залучено заінтересовані сторони відповідних річкових басейнів, суббасейнів. Участь взяли 677 представників. За період громадського обговорення проєктів ПУРБ надійшло 218 листів із пропозиціями та зауваженнями щодо проєктів ПУРБ.

(б) впровадження планів управління річковими басейнами

Реалізація ПУРБ розпочалася з 01.01.2025 та потребує значного фінансування. Моніторингом Уповноваженого з'ясовано:

- реалізація заходів ПУРБ потребує інвестицій у розмірі близько 345 млрд грн;
- джерелами фінансування заходів ПУРБ є кошти державного та місцевих бюджетів, а також інших джерел, не заборонених законодавством;
- видатки з державного бюджету на фінансування заходів з реалізації ПУРБ у 2025 році не передбачені, оскільки на момент затвердження ПУРБ проєкти Державного та місцевих бюджетів на 2025 рік вже були сформовані;
- заходи з реалізації ПУРБ у 2025 році будуть здійснюватися Держводагентством у межах бюджетних програм 2707010 “Керівництво та управління у сфері водного господарства”, обсяг фінансування 60213,8 тис. грн та 2707050 “Експлуатація державного водогосподарського комплексу та управління водними ресурсами”, обсяг фінансування 4434305,9 тис. грн;
- заходи, передбачені ПУРБ річок Причорномор'я, Приазов'я та Криму, на територіях Автономної Республіки Крим, Луганської, Донецької, Запорізької, Херсонської областей здійснюватимуться після їх деокупації на підставі результатів інвентаризації водних об'єктів, збору та проведення аналізу даних з врахуванням видатків післявоєнного відновлення;

⁷³ Директива Європейського Парламенту і Ради 2000/60/ЄС від 23 жовтня 2000 року про встановлення рамок заходів Співтовариства в галузі водної політики, URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_962#Text

⁷⁴ Наказ Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України від 27 листопада 2020 р. № 313 “Про затвердження планів-графіків процесу розроблення проєктів планів управління річковими басейнами”, URL: <https://mepr.gov.ua/nakaz-mindovkillya-313-vid-27-11-2020/>

- Програми заходів ПУРБ включають заходи для досягнення “доброго” стану вод, переважна більшість (92 %) яких спрямована на зменшення забруднення водних ресурсів. Це будівництво, реконструкція, модернізація каналізаційних очисних споруд (далі за текстом – КОС) та каналізаційних мереж (далі за текстом – КМ), впровадження вторинного та третинного очищення стічних вод перед скиданням у поверхневі води або доквілля.

Програмою заходів ПУРБ Дніпра на 2025-2030 роки для масивів поверхневих вод передбачено:

- 930 заходів із зниження забруднення з 1057 основних і додаткових заходів; скорочення забруднення на 71 % буде здійснюватися за рахунок реконструкції КОС і КМ та на 29 % за рахунок будівництва нових КОС та КМ;
- 309 заходів для громад / поселень із популяційним еквівалентом від 2 до 10 тис. (37 %) та громад/поселень із популяційним еквівалентом від 10 до 100 тис. (46 %).

Передбачається, що виконання лише заходів із реконструкції Бортницької станції аерації забезпечать покращення санітарних умов для понад 29 млн мешканців басейну річки Дніпро.

Загальна вартість всіх заходів ПУРБ Дніпра на період 2025-2030 рр. складає – 159 458,497 млн грн або 26 576,416 млн грн на рік.

1.3. Загальнодержавна цільова програма “Питна вода України”

Загальнодержавна цільова програма “Питна вода України” з 2006 року є основним інструментом реалізації державної політики у сфері питної води та питного водопостачання, яка передбачена статтею 10 Закону про питну воду. Остання Загальнодержавна цільова програма “Питна вода України на 2011-2020 роки” (далі – Програма “Питна вода”) була затверджена у 2011 році, з 2021 року відсутня діюча Програма “Питна вода України”.

Також відсутня узагальнена звітна інформація щодо стану її виконання. Законом⁷⁵, яким вона була затверджена, не визначено відповідальний орган за узагальнення звітної інформації та орган, якому подається узагальнена звітна інформація.

Результати аналізу виконання програми “Питна вода України на 2011-2020 роки” сформовані Уповноваженим на підставі:

- висновку аудиту Рахункової палати 2016 року,⁷⁶ у якому зазначено: “У межах Програми, яка виконується вже 10 років, за її неналежного організаційного та фінансового забезпечення вирішити проблему забезпечення громадян питною водою в необхідних обсягах і відповідно до встановлених нормативів практично нереально. Результати аудиту дають підстави стверджувати, що існують ризики невиконання Програми й через п’ять років (2020 рік). Чинне законодавство не забезпечує цілісного регулювання питань забезпечення громадян питною водою. Заходи з розвитку та реконструкції централізованих систем водопостачання та водовідведення здійснюються безсистемно та непослідовно. Постійного джерела

⁷⁵ Закон України “Про Загальнодержавну цільову програму “Питна вода України” на 2011-2020 роки” від 03.03.2005 № 2455-IV, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2455-15#Text>

⁷⁶ Звіт про результати аудиту виконання завдань і заходів, передбачених Загальнодержавною цільовою програмою “Питна вода України” на 2011-2020 роки, затверджений рішенням Рахункової палати № 2-1 від 09 лютого 2016 р., URL: https://rp.gov.ua/upload-files/Activity/Collegium/2016/zvit_2-1_2016/zvit_2-1.pdf

фінансування, насамперед коштів на реконструкцію або будівництво цих систем, практично немає”;

- аналізу програми “Питна вода України”, наведеного у ПУРБ Дніпра на 2025-2030 роки⁷⁷: “Станом на 01.01.2020 централізованим постачанням питної води в Україні не було забезпечено 1 % міст, понад 10 % селищ і майже 70 % сіл України (8,934 млн людей). Практично кожен четвертий громадянин країни не був забезпечений централізованим водопостачанням; привізною водою користувалися щонайменше 268 тис. мешканців 824 населених пунктів у 9 областях країни”;

- даних Національних доповідей за 2021⁷⁸, 2022⁷⁹, 2023⁸⁰ роки, які свідчать, що за час повномасштабної війни спостерігається зростання кількості населених пунктів, де відсутні послуги централізованого водопостачання та водовідведення, що наведено в інфографіці нижче.

Кількість населених пунктів України, де відсутні послуги з централізованого водопостачання та водовідведення у 2021-2023 роках

Назва послуги	Тип населеного пункту	Рік		
		2021	2022	2023
централізоване водопостачання	місто	4	6	10
	селище	46	46	63
	сільські населені пункти	16989	16995	18048
централізоване водовідведення	місто	13	16	18
	селище	154	185	190
	сільські населені пункти	21874	23568	24018

Причина: брак державної уваги до проблем сектору, обмеженість або відсутність державного фінансування.

Наслідок: кризовий стан галузі та регрес у доступі громадян до якісної і безпечної питної води та умов санітарії ще до початку військової агресії РФ проти України.

Загальнодержавна цільова програма “Питна вода України на 2022-2026 роки”⁸¹ була прийнята Верховною Радою України (Закон України від 15 лютого 2022 року № 2045–ІХ) та 21.02.2022 направлена на підпис Президенту України, але не була підписана. У Національній доповіді про якість питної води та стан питного водопостачання України у 2022 році зазначено, що зі збройною агресією РФ проти України заходи Програми “Питна вода України на 2022-2026 роки” втратили свою актуальність і потребують детального перегляду в частині завдань та заходів, також потребують перегляду обсяги та шляхи фінансування Програми.

⁷⁷ Розпорядження Кабінету Міністрів України “Про затвердження планів управління річковими басейнами Дніпра та Дону на 2025-2030 роки” від 1 листопада 2024 р. № 1077-р, Глава 7, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1077-2024-%D1%80#Text>

⁷⁸ Міністерство розвитку громад та територій України, Національна доповідь про якість питної води та стан питного водопостачання в Україні у 2021 році, URL: <https://surli.i/unarqy>

⁷⁹ Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури України, Національна доповідь про якість питної води та стан питного водопостачання та водовідведення в Україні у 2022 році, URL: <https://surli.i/potemk>. Далі – Національна доповідь за 2022 рік

⁸⁰ Національна доповідь за 2023 рік, URL: <https://surli.cc/cddcde>

⁸¹ Проект Закону про Загальнодержавну цільову соціальну програму “Питна вода України” на 2022-2026 роки / Офіційний вебпортал Верховної Ради України, URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/CardByRn?regNum=5723&conv=9>

⁸² Національна доповідь за 2022 рік

1.4. Нормативно-правове регулювання права на питну воду та санітарію

Мінрозвитку є головним органом у системі ЦОВВ, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сферах питної води, питного водопостачання (стаття 10 Закону про питну воду) та водовідведення (стаття 11 Закону про водовідведення).

Закон про питну воду, а також Закон про водовідведення з дати набрання ними чинності повною мірою на практиці не застосовуються у зв'язку з неприйняттям нормативно-правових актів, необхідних для їх реалізації.

Уповноваженим здійснено моніторинг стану прийняття нормативно-правових актів (далі за текстом – НПА), передбачених пунктом 2 розділу XII Прикінцеві положення Закону про питну воду та пунктом 3 розділу X Прикінцеві положення Закону про водовідведення.

Моніторингом станом на 20.09.2024 встановлено:

- на виконання Закону про питну воду не затверджено НПА з питань:
 - розроблення схем оптимізації систем централізованого водопостачання;
 - приєднання до мереж централізованого водопостачання;
 - розроблення та затвердження технічних умов на приєднання до систем централізованого водопостачання;
 - технічної експлуатації систем централізованого водопостачання;
- на виконання Закону про водовідведення не затверджено 27 НПА з питань:
 - приєднання до мереж централізованого водовідведення;
 - збирання, транспортування та очищення стічних вод від об'єктів у населених пунктах, які не приєднані до систем централізованого водовідведення;
 - розроблення схем оптимізації систем централізованого водовідведення;
 - розроблення та затвердження технічних умов на приєднання до систем централізованого водовідведення;
 - взаємовідносин між споживачами та виконавцями послуг збирання, транспортування та очищення стічних вод від об'єктів, які не під'єднані до систем централізованого водовідведення та з інших питань.

Крім цього, на державному рівні існують інші проблемні питання у сферах питної води, питного водопостачання та водовідведення, що виникли внаслідок повномасштабного вторгнення РФ на територію України, і які потребують вирішення.

Мінрозвитку виділяє такі основні проблемні питання:

- відновлення та відбудова пошкоджених об'єктів і мереж;
- модернізація застарілих систем, підвищення надійності та енергоефективності роботи технологічного обладнання;
- усунення регіональних відмінностей у доступі до води та її якості;
- вдосконалення норм законодавства у сферах питної води, питного водопостачання та водовідведення.

Результат: з'ясовано проблемні питання у сферах питної води, питного водопостачання та водовідведення, що потребують вирішення на законодавчому рівні для забезпечення прав громадян на отримання якісних послуг з водопостачання та водовідведення в умовах дії правового режиму воєнного стану.

Причина: Урядом України не забезпечено прийняття всіх підзаконних нормативно-правових актів у сферах питної води, питного водопостачання та водовідведення, а також не внесено зміни до законодавства з метою врегулювання проблемних питань у цих сферах.

2. Стан реалізації державної політики у сферах питної води, питного водопостачання, водовідведення

Цей розділ містить аналіз основних напрямів реалізації державної політики у сферах питної води, питного водопостачання та водовідведення через здійснення державного нагляду (контролю) за дотриманням вимог санітарного та екологічного законодавства та виконання регіональних та місцевих програмних документів.

2.1. Стан реалізації державної політики щодо державного контролю у сферах питної води, питного водопостачання, водовідведення

Здійснення органами державного нагляду (контролю) заходів щодо виявлення та запобігання порушень вимог законодавства у сферах питної води, питного водопостачання та водовідведення є одним із способів захисту прав громадян.

Проаналізовано правові та організаційні засади здійснення Держпродспоживслужбою та Держекоінспекцією державного нагляду (контролю) у сферах питної води, питного водопостачання та водовідведення.

(а) державний контроль за дотриманням вимог санітарного законодавства у сферах питної води, питного водопостачання та водовідведення

Статтею 49 Конституції України визначено, що держава забезпечує санітарно-епідемічне благополуччя.

Здійснення заходів державного нагляду (контролю) за дотриманням суб'єктами водопостачання вимог санітарного законодавства, у тому числі ДСанПіН, є одним із інструментів реалізації обов'язку держави щодо забезпечення санітарно-епідемічного благополуччя населення.

Держпродспоживслужба здійснює державний нагляд (контроль) за дотриманням санітарного законодавства, санітарного та епідемічного благополуччя населення, зокрема у сферах питної води, питного водопостачання, водовідведення.

Уповноваженим встановлено, що з 01.10.2023 у зв'язку зі змінами в законодавстві Держпродспоживслужба не здійснює державний нагляд (контроль) за дотриманням санітарного законодавства у сферах питної води, питного водопостачання та водовідведення.

У серпні 2024 року до Уповноваженого надійшло звернення від жителів м. Умані Черкаської області щодо порушення їх прав як споживачів послуги централізованого водопостачання у зв'язку з неналежною якістю водопровідної води. На підтвердження надано сертифікат аналізу водопровідної води, згідно з яким вода не відповідає нормам для питної води. У ній виявлено перевищення норми каламутності та вмісту заліза, а також коліформні бактерії.

У межах відкритого за зверненням заявників провадження Уповноваженого надано рекомендації Держпродспоживслужбі щодо здійснення державного санітарно-епідеміологічного нагляду за дотриманням вимог санітарного законодавства КП “Уманьводоканал”. Проте заходи санітарно-епідеміологічного нагляду не проведено.

Держпродспоживслужба поінформувала, що з 01.10.2023 введено в дію Закон України “Про систему громадського здоров'я” (далі – Закон про громадське здоров'я), внаслідок чого Закон України “Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення” від 24.02.1994 № 4004-XII, яким Держпродспоживслужбу було уповноважено здійснювати функції державного санітарно-епідеміологічного нагляду на відповідних територіях, втратив чинність.

З позиції Мінекономіки, Держпродспоживслужба позбавлена повноважень щодо здійснення державного нагляду (контролю), оскільки у Законі про громадське здоров'я не визначено орган державної влади на здійснення державного нагляду (контролю) за дотриманням вимог санітарного законодавства.

З метою усунення цієї законодавчої прогалини народними депутатами України розроблено та внесено на розгляд Верховної Ради України проєкт Закону України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо здійснення державного нагляду (контролю) за дотриманням вимог санітарного законодавства у сферах господарської діяльності, яка може становити ризик для здоров'я та санітарно-епідемічного благополуччя населення” (реєстр. № 13205 від 21.04.2025).

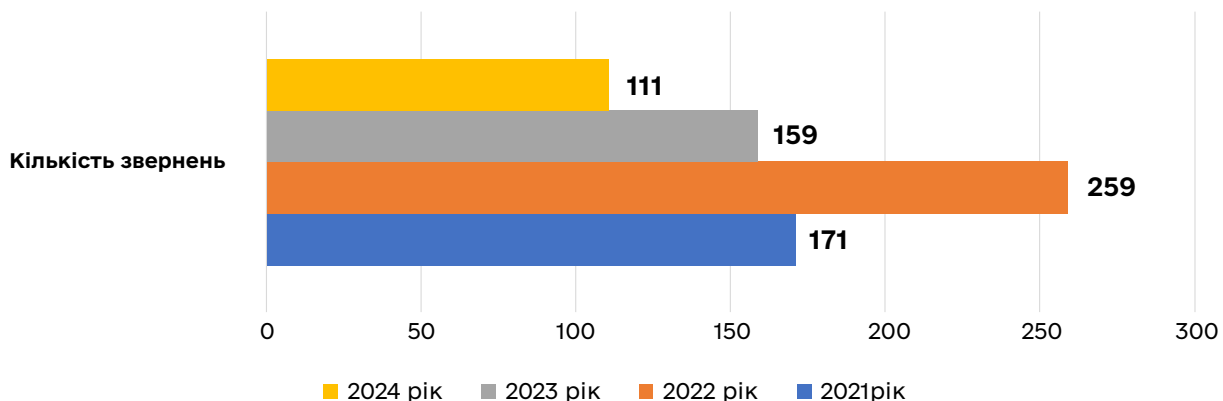

Якість водопровідної води у споживачів в м. Умані

Моніторингом Уповноваженого щодо виконання Держпродспоживслужбою повноважень у сфері здійснення заходів державного нагляду (контролю) за дотриманням суб'єктами водопостачання та водовідведення вимог санітарного законодавства до прийняття Закону про громадське здоров'я встановлено:

1. за період з 2021 року по 01.09.2024 надійшло 700 звернень від громадян. Інформація щодо кількості звернень громадян за роками відображена в інфографіці.

Статистика щодо звернень громадян до Держпродспоживслужби стосовно неналежної якості води

2. інформація за 2021-2023 роки про загальну кількість перевірених Держпродспоживслужбою об'єктів водопостачання (у тому числі централізованого, нецентралізованого) у рамках заходів державного санітарно-епідеміологічного нагляду (контролю), кількість відібраних проб води на цих об'єктах і виявлених відхилень від встановлених санітарних норм і правил розміщена в інфографіці, наведеній нижче.

У період дії правового режиму воєнного стану (протягом 2022-2023 років) позапланові заходи державного нагляду (контролю) проводились Держпродспоживслужбою виключно за наявності загрози, що має негативний вплив на права, законні інтереси, життя та здоров'я людини, на підставі рішень ЦОВВ, що забезпечують формування державної політики у відповідних сферах;

3. основні системні порушення санітарних норм, виявлені Держпродспоживслужбою:

- на об'єктах централізованого водопостачання, водовідведення:
 - відсутність технологічного регламенту процесу виробництва питної води;
 - не проведення/порушення виробничого контролю якості питної води;
 - невідповідність якості питної води санітарним нормативам;
 - не проведення щорічного повного контролю безпечності та якості питної води з громадських колодязів;
 - не проведення лабораторних досліджень води поверхневих водойм у зоні впливу скиду стічних вод;
 - незадовільний технічний стан споруд, виробничих приміщень на об'єктах водопостачання;
 - порушення утримання та режиму експлуатації систем і споруд водопостачання;
- на децентралізованих джерелах водопостачання:
 - відсутність періодичних планових ремонтів і очищень джерел;
 - недостатність або відсутність відомчого лабораторного контролю води.

Результат: не здійснюється Держпродспоживслужбою з 01.10.2023 державний нагляд (контроль) за дотриманням вимог санітарного законодавства в умовах дії правового режиму воєнного стану, у тому числі за дотриманням суб'єктами господарювання на об'єктах водопостачання вимог санітарного законодавства.

Причина: у Законі про систему громадського здоров'я не визначено уповноваженого одного чи декількох центральних органів виконавчої влади на здійснення державного нагляду (контролю) за дотриманням вимог санітарного законодавства. Вирішити це питання можливо шляхом прийняття Верховною Радою України законопроєкту (реєстр. № 13205 від 21.04.2025).

(b) державний контроль за дотриманням екологічних нормативів у сферах питної води, питного водопостачання, водовідведення

Держекоінспекція, відповідно до покладених на неї завдань, здійснює державний нагляд (контроль) за додержанням вимог законодавства про охорону, раціональне використання вод і відтворення водних ресурсів.

До Уповноваженого надходили звернення від громадян щодо забруднення суб'єктами господарювання довкілля стічними водами. Виявлені порушення стосувалися діяльності тих суб'єктів господарювання, що надають послуги водовідведення, та суб'єктів господарювання у інших галузях виробництва. Для усунення порушення права людини на безпечні водні ресурси в межах розгляду звернень Уповноваженим надавалися рекомендації територіальним та міжрегіональним органам Держекоінспекції про проведення позапланових перевірок.

До Уповноваженого надійшло звернення громадянки З., жительки м. Коростишів Житомирської області, щодо систематичного скидання Коростишівським МКП "Водоканал" стічних вод міста без належної очистки в річку Тетерів.

У межах розгляду звернення Уповноваженим рекомендовано Держекоінспекції Поліського округу здійснити позаплановий захід державного нагляду (контролю). Було зроблено відбір проб вод на випуску № 2 після очисних споруд Коростишівського МКП "Водоканал".

За результатами лабораторних досліджень відібраних проб вод після очисних споруд Коростишівського МКП “Водоканал” та річки Тетерів вище та нижче випуску зафіксовано перевищення нормативів ГДС (згідно з дозволом на спеціальне водокористування) за показниками: аміаку (по азоту) – в 23 рази; фосфатів – в 2,3 рази; заліза – в 1,4 рази; ХСК – в 3,9 рази, БСК₅ – в 5,2 рази, завислих речовини – в 6 разів.

Також встановлено, що вміст забруднюючих речовин у стічних водах на вході в очисні споруди (до очистки) та вміст забруднюючих речовин у стічних водах на випуску (після очистки) мають фактично ідентичні показники, що свідчить про фактичний скид у р. Тетерів неочищених зворотних (стічних) вод.

Заходи вжиті за результатами лабораторних досліджень:

Держекоінспекції Поліського округу подано адміністративний позов до Житомирського окружного адміністративного суду (18.12.2024) щодо зупинення Коростишівським МКП “Водоканал” скиду зворотних (стічних) вод з випуску № 2 очисних споруд до приведення зворотних (стічних) вод до нормативів ГДС, встановлених дозволом на спеціальне водокористування.

Комплекс очисних споруд в м. Коростишеві

Основними видами порушень вимог природоохоронного законодавства у сфері охорони, раціонального використання вод і відтворення водних ресурсів, що фіксуються за результатами заходів державного нагляду (контролю) Держекоінспекцією, є:

- понаднормативні скиди забруднюючих речовин із зворотними водами;
- випадки забруднення земельних ділянок неочищеними стічними водами;
- недотримання умов дозволів на спеціальне водокористування;
- самовільне використання водних ресурсів;
- порушення правил експлуатації водогосподарських споруд і пристроїв, ведення первинного обліку вод;
- порушення режиму господарської діяльності у водоохоронних зонах і на землях водного фонду.

Моніторингом Уповноваженого щодо виконання Держекоінспекцією повноважень у здійсненні заходів державного нагляду (контролю) за дотриманням суб'єктами господарювання природоохоронного законодавства у частині забруднення водних ресурсів встановлено:

Держекоінспекцією з 2022 року зменшено кількість проведених позапланових заходів державного нагляду (контролю) суб'єктів господарювання, які здійснюють спеціальне водокористування, що відображено в інфографіці.

Статистика щодо кількості проведених позапланових заходів державного нагляду (контролю)

Причина: зменшення заходів контролю пов'язане з прийняттям постанови Уряду України⁸⁴, якою призупинено проведення планових та позапланових заходів державного нагляду (контролю) на період воєнного стану.

Постановою визначено умови, за яких здійснюються позапланові заходи державного нагляду (контролю): наявність загрози, що має негативний вплив на права, законні інтереси, життя та здоров'я людини, захист навколишнього природного середовища та забезпечення безпеки держави, а також для виконання міжнародних зобов'язань України. У таких випадках позапланові заходи державного нагляду (контролю) проводяться на підставі рішень ЦОВВ, що забезпечують формування державної політики у відповідних сферах.

Постановою не визначено термін, протягом якого приймається рішення на проведення позапланового заходу державного нагляду (контролю), тому це може бути критичним для вжиття заходів при усуненні наслідків забруднення для довкілля та населення.

Моніторингом Уповноваженого з'ясовано ряд проблемних питань у здійсненні Держекоінспекцією заходів державного нагляду (контролю) за даними 7 міжрегіональних та 11 територіальних органів Держекоінспекції:

1. Суб'єкти господарювання не допускають інспекторів Держекоінспекції до об'єктів перевірки та не надають необхідну інформацію, чим порушують вимоги статті 11 Закону України "Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності".

МКП "Теплодарводоканал" Одеської області: інспекторам Держекоінспекції Південно-Західного округу відмовлено в забезпеченні участі посадової особи підприємства у проведенні відбору проб зворотних та поверхневих вод; не надано довідку про об'єми стічних вод, скинутих у водний об'єкт (р. Дністер) після очисних споруд МКП "Теплодарводоканал" (перевірка виконання припису, 2022). Такі дії створюють перешкоди для інспекторів при здійсненні заходів державного нагляду (контролю).

84 Постанова Кабінету Міністрів України "Про припинення заходів державного нагляду (контролю) в умовах воєнного стану" від 13 березня 2022 р. № 303, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/303-2022-%D0%BF#Text>

КП “Первомайське управління водопровідно-каналізаційного господарства” Миколаївської області: на запит Держекоінспекції Південно-Західного округу не надано інформації щодо об’єму скинутих стічних вод за відповідний період (підстава для здійснення позапланової перевірки – звернення фізичної особи, 2024). Інформація необхідна для співставлення обсягів фактичних скидів стічних вод із обсягами, визначеними умовами дозволу на спеціальне водокористування.

Причини: за невиконання законних розпоряджень інспекторів Держекоінспекції передбачена адміністративна відповідальність для посадових осіб у розмірі від 15 до 45 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (від 255 до 765 грн⁸⁵).

Вирішити це питання можливо шляхом прийняття Верховною Радою України законопроєкту (реєстр. № 3091 від 19.02.2020) “Про державний екологічний контроль”, яким пропонується встановити штрафи для суб’єктів господарювання за недопущення до проведення заходу державного екологічного контролю, створення перешкод у його проведенні суб’єктом господарювання. Залежно від ступеня екологічного ризику діяльності – штрафи в розмірі від 100 до 300 мінімальних заробітних плат.

Законопроєкт прийнято у першому читанні 15.07.2021, відповідальний за його розгляд – Комітет Верховної Ради України з питань екологічної політики та природокористування.

2. Суб’єкти господарювання, що здійснюють спеціальне водокористування, не інформують територіальні та міжрегіональні територіальні органи Держекоінспекції:

- про виникнення аварійних забруднень, які можуть спричинити погіршення якості води та скид неочищених стічних вод до водних об’єктів, що передбачено статтею 17 Закону про водовідведення;
- про відхилення від встановлених нормативів якості води, згідно з покладеним обов’язком, відповідно до статей 44, 59 Водного кодексу України.

За період дії Закону про водовідведення (з 07.08.2023) надійшло одне повідомлення від КП “Міськводоканал” Сумської МР до Держекоінспекції у Сумській області про скид промивних вод у р. Псел після промивки водопровідних мереж.

Результат: у зв’язку з невиконанням суб’єктами господарювання обов’язку щодо повідомлення про аварійні забруднення та відхилення від встановлених нормативів якості води, територіальні та міжрегіональні територіальні органи Держекоінспекції не можуть оперативно реагувати та вживати заходів щодо усунення негативних наслідків для довкілля та населення.

85 Кодекс України про адміністративні правопорушення, стаття 188-5, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>

2.2. Стан виконання регіональних і місцевих програм, які спрямовані на забезпечення прав громадян на питну воду, санітарні умови та безпечне навколишнє природне середовище

Питання покращення доступу до води та санітарних послуг включені до ряду регіональних та місцевих програмних документів, які стосуються забезпечення водопостачання та водовідведення, розвитку водного господарства, управління водними ресурсами в Україні.

У розділі проаналізовано стан впровадження регіональних і місцевих програмних документів, які спрямовані на покращення доступу населення до питної води та умов санітарії, забезпечення охорони водних ресурсів і джерел питного водопостачання.

(а) стан реалізації регіональних програм, які спрямовані на забезпечення прав громадян на питну воду, санітарні умови та безпечне навколишнє природне середовище

На виконання державних програм у секторі питного водопостачання і водовідведення, охорони водних ресурсів і джерел питного водопостачання на рівні областей розробляються і впроваджуються відповідні регіональні цільові програми та програми соціально-економічного розвитку та/ або охорони природи, які включають відповідні напрями та заходи державних програм з урахуванням місцевої специфіки.

Уповноваженим протягом липня-вересня 2024 року здійснено моніторинг щодо стану реалізації регіональних програм у сферах питної води, питного водопостачання та водовідведення. Моніторинг здійснювався шляхом письмового опитування, в якому взяли участь 24 ОВА.

Як свідчать результати опитування, переважна більшість (20 з 24) ОВА серед програм, спрямованих на покращення доступу до водопостачання та водовідведення, вказали регіональні програми “Питна вода”.

Водночас 7 ОВА (Херсонська, Харківська, Луганська, Львівська, Кіровоградська, Дніпропетровська, Волинська) зазначили старі регіональні програми на період 2005-2021 роки, які не були оновлені; а 13 ОВА (Чернівецька, Чернігівська, Хмельницька, Тернопільська, Полтавська, Одеська, Миколаївська, Київська, Івано-Франківська, Запорізька, Закарпатська, Житомирська, Донецька) вказали оновлені програми, затверджені на 2022-2027 роки, з яких 12 вже впроваджуються. Програма “Вода Донеччини на 2017-2025 роки” затверджена, але її реалізація призупинена до завершення чи скасування правового режиму воєнного стану.

Під час проведення опитування регіональна програма Кіровоградської області знаходилася на етапі затвердження, а Вінницька ОВА поінформувала про розробку регіональної програми “Питна вода” на період 2025-2028 роки.

У відповідях 5 ОВА (Черкаської, Херсонської, Сумської, Рівненської, Кіровоградської) зазначено лише місцеві програми окремих ТГ на період 2022-2027 роки.

З'ясовано:

- виконання затверджених регіональних програм “Питна вода” було припинено у 2022 році через невизначеність щодо впровадження Загальнодержавної цільової програми “Питна вода України” на період 2022-2026 роки, першочергові заходи затверджених регіональних програм “Питна вода” виконуються за рахунок коштів місцевих бюджетів ТГ та водоканалів у Волинській, Дніпропетровській, Кіровоградській, Львівській та Херсонській областях;
- не виконуються затверджені програми в Харківській і Донецькій областях через активні військові дії, а в Луганській – через тимчасову окупацію території області РФ.

Натомість заходи з покращення доступу до питного водопостачання та водовідведення впроваджуються в рамках виконання:

- регіональних програм розвитку житлово-комунального господарства або водопровідно-каналізаційного господарства (Черкаської, Херсонської, Рівненської та Кіровоградської областей);
- програми соціально-економічного розвитку (Львівської, Кіровоградської, Дніпропетровської областей), які включають питання розвитку водопостачання та водовідведення;
- програми з фінансової підтримки розвитку водоканалів та інвестиційні проєкти для вирішення місцевих проблем водопостачання та водовідведення (Київської та Миколаївської областей);
- регіональні програми розвитку водного господарства та оздоровлення водних ресурсів, які включають заходи з будівництва систем централізованого водопостачання та водовідведення в сільських населених пунктах, охорони водних ресурсів (Хмельницької, Херсонської, Тернопільської, Кіровоградської, Запорізької, Рівненської областей);
- регіональні програми охорони навколишнього природного середовища, якими передбачено заходи з охорони водних ресурсів, зокрема (Чернігівської, Черкаської, Хмельницької, Херсонської, Харківської, Тернопільської, Рівненської, Одеської, Миколаївської, Луганської, Львівської, Житомирської, Волинської областей).

Моніторингом встановлено:

- системну проблему – відсутня державна бюджетна підтримка, починаючи з 2012 року, для впровадження регіональних програм “Питна вода”. До 2021 року заплановані заходи з реконструкції та модернізації мереж і об'єктів водопровідно-каналізаційного господарства виконувалися за рахунок державного фонду регіонального розвитку, державного та обласного фонду охорони навколишнього природного середовища;
- для покращення доступу населення до послуг водовідведення окремі регіональні програми не розроблялися;
- програми “Питна вода”, охорони навколишнього природного середовища, соціально-економічного розвитку включають заходи з реконструкції, будівництва об'єктів систем водовідведення;

- наявні різні фінансові інструменти для впровадження інвестиційних проєктів у секторі водопостачання та водовідведення: позики Міжнародного банку реконструкції та розвитку в рамках “Другого проєкту розвитку міської інфраструктури”, кредитні та грантові кошти Європейського Інвестиційного Банку (ЄІБ), кошти інших фондів.

(b) стан реалізації місцевих програм, які спрямовані на забезпечення прав громадян на питну воду, санітарні умови та безпечне навколишнє природне середовище

Уповноваженим у липні-вересні 2024 року здійснено моніторинг щодо стану реалізації місцевих програм у сфері: питного водопостачання та водовідведення; управління та охорони водних ресурсів шляхом письмового опитування у 22 ТГ різних регіонів України, підконтрольних Уряду України.

Результати аналізу відповідей ОМС свідчать, що на місцевому рівні діють:

- Програми “Питна вода”, на яку вказали 8 ОМС (Яготинської, Чернігівської, Переяславської, Марганецької, Ірпінської, Житомирської, Борозенської, Тячівської ТГ). Слід зазначити, що відсутня програма “Питна вода” у переважній більшості (14 з 22) ТГ (Ужгородській, Нікопольській, Миколаївській, Криворізькій, Київській, Бердичівській, Апостолівській, Херсонській, Сновській, Львівській, Комарнівській, Іванківській, Зеленодольській, Великодимерській);
- план розвитку місцевих водоканалів наявний в 5 ТГ (Ужгородській, Нікопольській, Миколаївській, Апостолівській, Іванківській), а плани розвитку водоканалів у 3 ТГ (Переяславській, Криворізькій, Херсонській);
- стратегії розвитку громад, які включають питання розвитку водопостачання та водовідведення (Київської і Миколаївської ТГ);
- інвестиційні програми/проєкти мають більшість 12 з 22 ТГ (Чернігівська, Ужгородська, Нікопольська, Марганецька, Миколаївська, Криворізька, Ірпінська, Житомирська, Борозенська, Апостолівська, Тячівська, Великодимерська).

Миколаївська МР поінформувала про чотири чинні місцеві документи, спрямовані на вирішення проблемних питань доступу до питної води та санітарних послуг ТГ в умовах дії правового режиму воєнного стану: Програма оновлення інфраструктури водопостачання та водовідведення в місті Миколаєві на 2019-2033 рр.; Стратегія розвитку Миколаївської міської територіальної громади на період 2027 року і План заходів з її реалізації; Програма економічного і соціального розвитку на 2024-2026 роки; спеціальна міська програма “Доступна вода” на 2024 рік.

Херсонською МР затверджено “Програму ефективної роботи та розвитку водопровідно-каналізаційного господарства Херсонської міської територіальної громади на 2021-2025 рр.”.

Програма охорони водних ресурсів була зазначена у відповіді лише ОМС Чернігівської громади.

Моніторингом Уповноваженого встановлено:

- системну проблему невиконання місцевих програм через брак державного бюджетного фінансування Державних цільових програм;

- не затверджено жодного документа з планування розвитку водопостачання та водовідведення в 4 ТГ (Бердичівській, Зеленодольській, Комарнівській, Сновській);
- відсутня програма “Питна вода” у 14 з 22 опитаних ТГ;
- виконання місцевих програм залежить від фінансування з місцевих бюджетів і коштів виробників: 7 громад мають місцеві програми фінансової підтримки або плани розвитку водоканалів; 12 громад мають інвестиційні програми та проекти для вирішення окремих проблем водопостачання, які визначають водоканали;
- інвестиційні проекти активно розробляються та впроваджуються в громадах, які зазнали впливу наслідків знищення агресором Каховської греблі (Миколаївська, Криворізька, Нікопольська, Марганецька); воєнних дій та/або обстрілів (Ірпінська, Чернігівська та Житомирська). До прикладу, в м. Миколаєві інвестиційна програма на 2023-2024 рр. включала 28 інвестиційних проєктів щодо забезпечення питною і технічною водою мешканців міста;
- інвестиційні програми розробляються на додаток до цільових програм “Питна вода” або програм розвитку та/або фінансової підтримки систем водопостачання та водовідведення;
- інвестиційна програма для Львівської міської ТГ не затверджена НКРЕКП станом на серпень 2024 року;
- ОМС разом з водоканалами здійснюють пошук додаткових джерел фінансування першочергових та невідкладних заходів місцевих цільових та інвестиційних програм; укладають угоди та контракти з інвесторами, донорами, гуманітарними організаціями щодо надання гуманітарної, фінансової, технічної допомоги громаді в секторі води, санітарії та гігієни.

Відповідність національного законодавства міжнародним нормам права на воду і санітарію та стандартам у сфері питної води, питного водопостачання та водовідведення

У розділі розглянуті ключові міжнародні документи щодо права на воду і санітарію та відповідність національного законодавства України міжнародним нормам та стандартам, які закріплені на глобальному та регіональному рівнях.

Комітет ООН з економічних, соціальних та культурних прав у своїх Загальних коментарях визначає право на воду як частину права на достатній життєвий рівень, закріплене у Міжнародному пакті про економічні, соціальні та культурні права (далі за текстом – МПЕСКП), який Україна ратифікувала у 1973 році⁸⁶.

Так у Загальному коментарі № 15 до МПЕСКП⁸⁷ визначено, що вода – це природний ресурс і суспільне благо. Людина має право на достатню, безпечну та доступну воду для пиття, приготування їжі та гігієни. Держави зобов'язані захищати водні ресурси, стежити за їхньою якістю та забезпечувати санітарію.

Право на воду та санітарію, як єдине фундаментальне право кожного, затверджено на глобальному рівні резолюціями ООН. У своїй резолюції Генеральна асамблея ООН⁸⁸ визнала, що право на безпечну і чисту питну воду та санітарію, як право людини, має суттєво важливе значення для повноцінного життя та повної реалізації усіх прав людини.

Іншим важливим міжнародним документом є Протокол про воду та здоров'я до Конвенції про охорону та використання транскордонних водотоків та міжнародних озер 1992 року⁸⁹, який також визначає, що вода необхідна для підтримання життя. Зазначається, що наявність води у такій кількості і такій якості, які необхідні для задоволення основних потреб людини, є однією з передумов як зміцнення здоров'я людей, так і сталого розвитку. Україна є стороною Протоколу з 2003 року.

З метою забезпечення національних інтересів України щодо сталого розвитку економіки, громадянського суспільства і держави, для досягнення зростання рівня та якості життя населення, додержання конституційних прав і свобод людини і громадянина, підтримуючи проголошені резолюцією Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй від 25 вересня 2015 року № 70/1 глобальні цілі сталого розвитку до 2030 року та результати їх адаптації з урахуванням специфіки розвитку України, Указом Президента України від 30.09.2019 № 722/2019⁹⁰ були затверджені Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року. Шостою ціллю є доступ до безпечної води та санітарії для всіх громадян.

86 Указ Президії Верховної Ради Української РСР “Про ратифікацію Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права та Міжнародного пакту про громадянські і політичні права” від 19.10.1973 № 2148, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2148-08#Text>

87 General Comment No. 15 (2002) The right to water (arts. 11 and 12 of the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights), URL: <https://surl.li/uvqijl>

88 Resolution adopted by the General Assembly UN on 28 July 2010 [without reference to a Main Committee (A/64/L.63/Rev.1 and Add.1)] 64/292. The human right to water and sanitation (further in the text – Resolution 64/292. <https://docs.un.org/en/A/RES/64/292>

89 Протокол про воду та здоров'я до Конвенції про охорону та використання транскордонних водотоків та міжнародних озер 1992 року, URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_030#Text

90 Указ Президента України “Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року” від 30.09.2019 № 722/2019, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text>

До міжнародних актів та зобов'язань, які безпосередньо стосуються забезпечення права на воду та санітарію, належать 4 директиви Європейського Союзу (ЄС), які спрямовані на наближення законодавства України до права ЄС:

Водну рамкову Директиву (2000/60/ЄС), Директиву про якість води, призначеної для споживання людиною (перероблена) (2020/2184), Директиву про очищення міських стічних вод (2024/3019), Директиву ради щодо захисту вод від забруднення, спричиненого нітратами з сільськогосподарських джерел (91/676/ЄЕС).

Відповідно до Угоди про асоціацію, Україна зобов'язана поступово наблизити національне законодавство до права та політики ЄС у сфері охорони навколишнього природного середовища, зокрема у секторі якості води та управління водними ресурсами (Стаття 363), та розробити галузеві стратегії, у тому числі в секторі покращення якості води та управління водними ресурсами (Стаття 365b).

Україна має значний прогрес щодо впровадження Водної рамкової Директиви: у 2024 році затверджені 9 планів управління річковими басейнами (Дунаю, Дністра, Дніпра, Дону, Південного Бугу, Вісли, річок Приазов'я, Причорномор'я, Криму), впровадження яких починається у 2025 році.

Вступ у дію оновленої Директиви по питній воді значно розширив коло зобов'язань, які Україна має впровадити. Зокрема, крім змін до технічних та організаційних зобов'язань, які потребують доповнення та оновлення кількох параметрів якості води в національних нормативних документах, є низка нововведень, що потребують перегляду підходів щодо управління у сфері питної води та питного водопостачання. Оновлена Директива зобов'язує запровадити ризик-орієнтований принцип – управління безпекою питної води від водозабору до крану споживача відповідно рекомендаціям та керівництвам Всесвітньої організації охорони здоров'я (далі за текстом – ВООЗ).

Слід зазначити, що впровадження проактивного ризик-орієнтованого управління в секторі питного водопостачання вже з 2010 року рекомендовано Нарадами Сторін Протоколу, а Плани забезпечення безпеки води (далі за текстом – ПЗБВ) визнано основним інструментом виконання завдань Протоколу щодо забезпечення безпеки питної води, в тому числі в умовах надзвичайних ситуацій.

В Україні запровадження ризик-орієнтованого підходу для забезпечення безпеки питної води потребує:

1. законодавчого закріплення цього підходу та ПЗБВ;
2. прийняття відповідних нормативно-правових актів;
3. освіти та підготовки кадрів як для водоканалів, так і контролюючих органів та ОМС. У 2023 році МОЗ, ВООЗ-Європа та ВООЗ-Україна провели 3 національні семінари з метою підвищення обізнаності заінтересованих сторін щодо ризик-орієнтованого підходу та ПЗБВ.

Ще одним важливим нововведенням Директиви 2020/2184, яке змінило її суто технічний статус на політичний, є зобов'язання щодо забезпечення “рівного права на воду для всіх”. Держави-члени зобов'язані:

- забезпечити доступ до мінімального водопостачання для всіх громадян відповідно до рекомендацій ВООЗ, покращувати доступ до безпечної питної води для всього населення, сприяти виконанню Принципу 20 Європейського своду соціальних прав: “Кожен має право на доступ до основних послуг належної якості, включаючи воду” (пункт 33);

- забезпечити право на воду, дотримуючись при цьому принципу субсидіарності, та положень Протоколу про воду та здоров'я Європейської економічної комісії ООН та ВООЗ-Європа⁹¹ та керівних документів, розроблених в рамках Протоколу;
- приділяти особливу увагу вразливим і маргіналізованим групам, вживаючи необхідні заходи для поліпшення доступу цих груп до питної води (пункт 35).

На виконання зобов'язань щодо впровадження Директиви про очищення міських стоків у 2023 році Україна затвердила Закон про водовідведення. Разом з тим оновлена Директива про очищення міських стоків вводить зобов'язання щодо покращення доступу населення до санітарних умов шляхом:

- поширення дії Директиви на невеликі населені пункти – агломерації з популяційним еквівалентом 1000-2000;
- покращення санітарних умови, особливо для найбільш вразливих верств населення.

Для виконання зобов'язань Директиви про очищення міських стоків також необхідно провести оцінку стану водовідведення та очищення міських стічних вод з урахуванням наслідків воєнних дій та визначення потреб населення у доступі до належних санітарно-гігієнічних послуг.

Впровадження Нітратної Директиви має практичне значення для вирішення проблем нітратного забруднення водних ресурсів, перш за все джерел питного водопостачання від сільськогосподарських джерел забруднення.

Виконання Нітратної Директиви включено у 2024 році до пріоритетних дій Уряду України із імплементації актів права ЄС⁹². Заходами передбачено розроблення Законопроєкту, яким будуть регулюватися питання щодо захисту вод від забруднення, спричиненого нітратами із сільськогосподарських джерел. Термін виконання завдань – вересень 2024 року. У жовтні 2024 року Міндовкілля поінформувало, що відповідний законопроєкт розроблено та триває процедура опрацювання наданих до нього зауважень, після чого його буде винесено на засідання Уряду України.

Українське законодавство поступово адаптується до міжнародних стандартів у сфері водопостачання та санітарії, забезпечуючи права громадян на чисту воду та належні санітарні умови.

91 Resolution 64/292

92 Розпорядження Кабінету Міністрів України “Про затвердження плану пріоритетних дій Уряду на 2024 рік” від 16 лютого 2024 р. № 137-п, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/137-2024-%D1%80#n14>

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Верховній Раді України:

- розглянути проєкт Закону України “Про державний екологічний контроль” (реєстр. № 3091 від 19.02.2020);
- розглянути проєкт Закону України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо здійснення державного нагляду (контролю) за дотриманням вимог санітарного законодавства у сферах господарської діяльності, яка може становити ризик для здоров'я та санітарно-епідемічного благополуччя населення” (реєстр. № 13205 від 21.04.2025).

Кабінету Міністрів України:

- розробити та внести на розгляд Верховної Ради України:
 - проєкт Закону України про загальнодержавну цільову соціальну програму “Питна вода України” на відповідний період;
 - проєкт Закону України щодо внесення змін до Закону України “Про питну воду та питне водопостачання” у частині затвердження мінімального нормативу (норми) води, яка необхідна людині протягом доби для забезпечення своїх питних, фізіологічних, санітарно-гігієнічних та побутових потреб;
 - проєкт Закону України про внесення змін до деяких законодавчих актів України в частині імплементації положень Додатка I до Директиви Ради Європейських Співтовариств 91/676/ЄЕС від 12 грудня 1991 року про захист вод від забруднення щодо захисту вод від забруднення, спричиненого нітратами із сільськогосподарських джерел;
 - проєкт Закону України щодо врегулювання проблемних питань у сферах питної води, питного водопостачання та водовідведення, які стосуються відновлення та відбудови пошкоджених об'єктів і мереж, модернізації застарілих систем, підвищення надійності та енергоефективності роботи технологічного обладнання, усунення регіональних відмінностей у доступі до води та її якості;
- розробити та затвердити постанови:
 - про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 13 березня 2022 р. № 303 “Про припинення заходів державного нагляду (контролю) в умовах воєнного стану” для відновлення здійснення заходів державного нагляду (контролю) за дотриманням вимог природоохоронного законодавства;
 - про внесення змін до пункту 4 Порядку видачі дозволів на спеціальне водокористування, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 13 березня 2002 р. № 321 “Про затвердження Порядку видачі дозволів на спеціальне водокористування та внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 10 серпня 1992 р. № 459” щодо скорочення строків видачі або відмови у видачі дозволу на спеціальне водокористування;

- передбачити у проєкті Державного бюджету на 2026 рік видатки на здійснення заходів моніторингу підземних вод та реалізацію програм заходів Планів управління річковими басейнами;
- забезпечити розроблення та прийняття підзаконних нормативно-правових актів на виконання положень Закону України “Про питну воду та питне водопостачання” та Закону України “Про водовідведення та очищення стічних вод”;
- розробити та затвердити:
 - план дій із реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на 2025 та наступні роки, передбачивши заходи із запобігання порушенню прав людини з боку суб’єктів господарювання у сфері захисту навколишнього природного середовища;
 - план виконання зобов’язань Директиви ЄС (2020/2184) про якість води, призначеної для споживання людиною (перероблена) та Директиви ЄС (2024/3019) про очищення міських стічних вод;
 - операційний план реалізації Водної стратегії України на наступний період з урахуванням невиконаних заходів, передбачених Операційним планом її реалізації у 2022-2024 роках;
 - плани управління зонами, вразливими до (накопичення) нітратів, та заходи щодо зменшення дифузного забруднення вод нітратами;
 - Державну цільову екологічну програму технічної модернізації підприємств водовідведення та очищення стічних вод, що перебувають у державній або комунальній власності на період до 2034 року;
 - порядок інформування органами державної влади, органами місцевого самоврядування споживачів про якість питної води та стан питного водопостачання, з урахуванням рівня користування окремими категоріями споживачів інформаційно-комунікаційними технологіями.

Міністерству захисту довкілля та природних ресурсів України:

- визначити зони, вразливі до (накопичення) нітратів, та створити їх реєстр;
- налагодити державний моніторинг забруднення сполуками азоту водних ресурсів для здійснення оцінки вразливості підземних і поверхневих вод до забруднення нітратами із сільськогосподарських джерел;
- підготувати та подати Кабінету Міністрів України Звіт щодо реалізації Водної стратегії відповідно до показників досягнення її цілей за 2022-2024 роки.

Органам місцевого самоврядування:

- враховувати у своїй діяльності постанову Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2022 р. № 502 “Деякі питання регулювання діяльності у сфері комунальних послуг у зв’язку із введенням в Україні воєнного стану” та вживати заходи щодо недопущення підвищення тарифів на послуги з централізованого водопостачання та з централізованого водовідведення для населення в період дії правового режиму воєнного стану;
- забезпечити проведення лабораторних досліджень водопровідної води та інформування споживачів про її якість та відповідність ДСанПіН;
- передбачити у місцевих бюджетах фінансування для: забезпечення лабораторій водоканалів необхідним обладнанням, матеріалами; навчання персоналу (з метою проведення водоканалами досліджень питної води на наявність у ній відповідних забруднюючих речовин) або біологічних агентів (для реагування на загрози застосування зброї масового ураження).

Бердичівській, Зеленодольській, Комарнівській, Сновській міським радам:

затвердити та впровадити місцеві програми у сфері питного водопостачання та водовідведення.

Органам місцевого самоврядування Чернігівської області (Ічнянської, Бахмацької, Прилуцької, Сновської міських рад, Куликівської, Варвинської селищних рад, Киселівської сільської ради):

передбачити у своїх бюджетах кошти для фінансування заходів із реконструкції (модернізації) систем водовідведення.

ДОДАТКИ

Додаток 1. Узагальнена інформація Держводагентства про результати моніторингу поверхневих вод у 2023 році

Басейн річки	К-сть пунктів моніторингу	Пункти у місцях питних водозаборів	Стан води (загальний)	Основні забруднення	Примітки
Дніпро	140	28	Задовільний, локальні перевищення	Марганець, кадмій, нікель, мідь, нафтопродукти	У місцях питних водозаборів показники здебільшого в межах норми; локальні перевищення
Дністер	93	20	У межах норми, окремі перевищення	Мідь, нафтопродукти	Перевищення нормативів по міді у кілька разів
Дон	35	5	Підвищений вміст органічних речовин	Марганець, мідь, нафтопродукти	Моніторинг ускладнений через воєнні дії
Дунай	101	11	Загалом у межах норми, локальні перевищення	Мідь, кадмій, свинець	Спостерігалось разове перевищення свинцю у 7,5 раза, кадмію у 1,3 раза
Вісла	23	0	Не використовуються для питного водопостачання; потреби населення у питній воді задовольняються за рахунок запасів підземних вод	Кадмій, свинець, пестициди	Річка Полтва є найбільш забрудненою річкою басейну, оскільки є колектором стічних вод м. Львова
Південний Буг	50	15	Значні перевищення органічних та біогенних показників	Нафтопродукти, марганець, мідь	У місцях розташування питних водозаборів міст Вінниця, Ладижин, Хмільник перевищення БСК ₅ до 14,7 мгО ₂ /дм ³ , ХСК – до 69,3 мгО ₂ /дм ³
Причорномор'я	12	0	Не використовуються для питного водопостачання; потреби у питній воді задовольняються за рахунок запасів підземних вод	Кадмій, поліароматичні вуглеводні	Високі показники флуорантену (до 3 раз вище норми)
Приазов'я		–	–	–	Моніторинг припинено через воєнні дії

Додаток 2. Узагальнена інформація ДСНС про результати моніторингу якості поверхневих вод у питних водозаборах у 2021-2024

Назва водного об'єкта	Місце відбору (питний водозабір)	Рік			
		2021	2022	2023	2024
БАСЕЙН РІЧКИ ВІСЛА					
р. Вишня	питний водозабір МКП "Водоканал" м. Мостиська	н/пр	2	2	*
БАСЕЙН РІЧКИ ДНІСТЕР					
р. Дністер	783 км, Дністровське вдсх., питний водозабір м. Кам'янець-Подільський	н/пр	3	н/пр	3
р. Дністер	708 км, Дністровське вдсх., с. Кормань, пр. берег, безпосередньо в районі насосної станції питного водозабору	н/пр	3	н/пр	3
р. Солониця	24,5 км, м. Трускавець, водозабір ТзОВ "Трускавецьводоканал"	н/пр	н/пр	1	*
р. Луг	18,45 км, питний водозабір м. Ходорів	н/пр	2	2	*
р. Стрий	78 км, с. Верхнє Синьовидне, лівий берег, підруслівий в/з м.Львів, 150 м нижче мосту, дорога Стрий – Сколе	н/пр	2	2	*
р. Свіча	57 км, с. Княжолука, питний водозабір м. Долина	н/пр	1	2	*
р. Лімниця	30 км, с. Вістова, питний водозабір м. Калуш	н/пр	3	н/пр	*
р. Бистриця Надвірнянська	16 км, с. Березівка, питний водозабір м. Івано-Франківськ	н/пр	2	н/пр	*
р. Бистриця Солотвинська	18 км, с. Скобичівка, питний водозабір м. Івано-Франківськ	н/пр	2	н/пр	*
р. Серет	211 км, Горішньо-Івачівське вдсх., с. Горішньо-Івачів, питний водозабір м. Тернопіль	н/пр	3	н/пр	*
Тернопільське водосховище	м. Тернопіль, питний водозабір міста Тернопіль	н/пр	2	н/пр	2
р. Серет	81 км, м. Чортків, питний водозабір міста Чортків	н/пр	2	н/пр	*
БАСЕЙН РІЧКИ ДУНАЙ					
р. Тиса	882 км, м. Тячів, питний водозабір м. Тячів, Тячівський район, кордон з Румунією	н/пр	2	2	*
р. Латориця	65 км, перед м. Чоп, питний водозабір м. Чоп, Ужгородський район, кордон зі Словаччиною	н/пр	2	3	*
р. Ждимир	9 км, вище с. Вовчий, Свалявський район, питний водозабір м. Свалява, референційні умови	н/пр	2	2	*
дериваційний канал р. Уж	35 км, м. Ужгород, питний водозабір м. Ужгород	н/пр	3	3	*
р. Прут	896 км, м. Яремче, питний водозабір м. Яремче, ВУВКГ м. Яремче	н/пр	2	2	*
р. Прут	864 км, с. Шепарівці, питний водозабір м. Коломия, КП "Коломияводоканал"	н/пр	2	1	*
р. Прут	772 км, м. Чернівці, с. Ленківці, питний водозабір, лівий берег, 500 м вище мосту по дорозі на Чернівці	н/пр	3	2	*
БАСЕЙН РІЧКИ ДНІПРО (СУББАСЕЙН ПРИП'ЯТІ)					
р. Случ	203 км, питний водозабір м. Новоград-Волинський	2	н/пр	2	*
р. Хомора	52 км, питний водозабір м. Полонне	2	н/пр	2	*
р. Уж	права притока р. Прип'ять, 172 км, питний водозабір м. Коростень	2	н/пр	2	*

Назва водного об'єкта	Місце відбору (питний водозабір)	Рік			
		2021	2022	2023	2024
р. Случ (Чернілівське водосховище)	406 км, с. Чернелівка Красилівського р-ну, питний водозабір м. Хмельницький	3	н/пр	3	*
БАСЕЙН РІЧКИ ДНІПРО (СУББАСЕЙН СЕРЕДЬНОГО ДНІПРА)					
р. Дніпро (Канівське водосховище)	897 км, н/б Київської ГЕС, м. Вишгород, питний водозабір м. Київ	2	н/пр	3	*
р. Дніпро (Кременчуцьке водосховище)	678 км, с. Сокирне, питний водозабір м. Черкаси	2	н/пр	3	*
р. Дніпро (Кременчуцьке водосховище)	580 км, правий берег, питний водозабір м. Світловодськ, Кіровоградська область	3	н/пр	н/пр	*
р. Дніпро (Кам'янське водосховище)	476 км, м. Верхньодніпровськ, питний водозабір	3	н/пр	3	*
р. Дніпро (Кам'янське водосховище)	462 км, смт Аули, питний водозабір м. Дніпро та Кам'янське	3	н/пр	3	*
р. Тетерів (Відсічне водосховище)	259 км, питний водозабір м. Житомир	3	н/пр	2	*
р. Гнилоп'ять (Бердичівське водосховище)	59 км, питний водозабір м. Бердичів	2	н/пр	2	*
р. Ірша (Іршанське водосховище)	93 км від гирла р. Ірша, Іршанське вдсх., в/б'єф питний водозабір смт Нова Борова	2	н/пр	3	*
р. Ірша (Малинське водосховище)	31 км, питний водозабір м. Малин	3	н/пр	3	*
р. Возня	права притока р. Ірша, 8км с. Рудня Городищенська, питний водозабір м. Малин	2	н/пр	2	*
р. Рось (Білоцерківське водосховище)	218 км, с. Глибочка, питний водозабір м. Біла Церква	2	н/пр	3	*
р. Рось	118 км, питний водозабір м. Богуслав	2	н/пр	2	*
р. Рось	с. Тептіївка, питний водозабір м. Миронівка	2	н/пр	2	*
р. Рось (Корсунь-Шевченківське водосховище)	64 км, м. Корсунь-Шевченківський, питний водозабір	3	н/пр	3	*
БАСЕЙН РІЧКИ ДНІПРО (СУББАСЕЙН ДЕСНИ)					
р. Десна	3 км, Деснянський питний водозабір, м. Київ	2	н/пр	1	*
БАСЕЙН РІЧКИ ДНІПРО (СУББАСЕЙН НИЖЬНОГО ДНІПРА)					
Дніпровське водосховище	м. Дніпро, лівий берег, Ломовський питний водозабір	н/пр	3	3	*
р. Дніпро (Дніпровське водосховище)	м. Дніпро, правий берег, Кайдакський питний водозабір	н/пр	3	3	*
Дніпровське водосховище	с. Військове, питний водозабір Солонянського району	н/пр	3	3	*
Дніпровське водосховище	м. Дніпро, ВП "ПдТЕС" ПАТ "ДТЕК Дніпроенерго", питний водозабір	н/пр	3	2	*

Назва водного об'єкта	Місце відбору (питний водозабір)	Рік			
		2021	2022	2023	2024
Південне водосховище	Південне водосховище, питний водозабір	н/пр	н/пр	3	*
Іскрівське водосховище	Іскрівське водосховище, питний водозабір смт Петрово	н/пр	2	3	*
Карачунівське водосховище	Карачунівське водосховище, питний водозабір м. Кривий Ріг	н/пр	н/пр	4	*
Макортовське водосховище	Макортовське водосховище, с. Макорти, питний водозабір КП ПМР "Житлокомплекс"	н/пр	3	3	*
БАСЕЙН РІЧКИ ПІВДЕННИЙ БУГ					
р. Південний Буг	652 км, м. Хмільник, питний водозабір, вище міста	н/пр	н/пр	3	*
р. Південний Буг	607 км, нижче с. Гущинці, питний водозабір, м. Калинівка	н/пр	н/пр	2	*
р. Південний Буг (Сабарівське водосховище)	582 км, Сабарівське водсх, питний водозабір м. Вінниця	н/пр	н/пр	2	*
р. Південний Буг	413 км, с. Маньківка, вище села, питний водозабір м. Ладижин	н/пр	н/пр	3	*
р. Південний Буг	237 км, питний водозабір смт Побузьке	н/пр	н/пр	2	*
р. Південний Буг (Олександрівське водосховище)	153 км, с. Олексіївка, питний водозабір м. Південно-Українськ	н/пр	н/пр	3	*
р. Південний Буг	97 км, м. Вознесенськ, питний водозабір м. Вознесенськ 2 км до в'їзду у м. Вознесенськ	н/пр	н/пр	2	*
р. Синюха	10 км, питний водозабір м. Первомайськ	н/пр	н/пр	2	*
р. Гнилий Тікич	41 км, м. Звенигородка, питний водозабір КП "Водопостачання та водовідведення" Звенигородської міської ради	н/пр	н/пр	3	*
р. Синюха	94 км, Новоархангельське водосховище, смт Новоархангельськ питний водозабір	н/пр	н/пр	2	*
р. Чорний Ташлик	51 км, питний водозабір смт Помічна	н/пр	н/пр	2	*
р. Інгул	318 км, питний водозабір м. Кропивницький	н/пр	н/пр	3	*
р. Інгул	103 км, питний водозабір м. Баштанка, с. Одрядне	н/пр	н/пр	2	*
БАСЕЙН РІЧКИ ДОН (СУББАСЕЙН СІВЕРСЬКОГО ДОНЦЯ)					
р. Сіверський Донець	с. Кочеток, водозабір КП "Харківводоканал"	2	н/пр	3	*
р. Сіверський Донець	водозабір КП "Слов'янськводоканал"	2	н/пр	н/пр	*
р. Сіверський Донець	водозабір Слов'янського РВУ КП "Компанія "Вода Добасу"	2	н/пр	н/пр	*
р. Сіверський Донець	Райгородська гребля, водозабір РУЕК РВУ КП "Компанія "Вода Донбасу"	2	н/пр	н/пр	*
р. Сіверський Донець	с. Білогорівка, водозабір КП "Попаснянський Районний Водоканал"	3	н/пр	н/пр	*

ОЦІНКА ЕКОЛОГІЧНОГО СТАНУ/ПОТЕНЦІАЛУ	
1	відмінний
2	добрий
3	задовільний
4	поганий
5	дуже поганий

*Станом на 30.08.2024
моніторинг не здійснювався

Додаток 3. Інформація щодо тарифів на централізоване водопостачання, встановлених НКРЕКП

№ з/п	Назва ліцензіата НКРЕКП у сфері централізованого водопостачання та водовідведення	№, дата постанови НКРЕКП	Ціна за 1 м ³ води для споживачів (грн)	№, дата постанови НКРЕКП	Ціна за 1 м ³ води для споживачів (грн)
Вінницька область					
1.	КП "ВІННИЦЯОБЛВОДОКАНАЛ"	№ 2866 від 22.12.2021	13,12	№ 1034 від 28.05.2024	13,12
Волинська область					
2.	КП "ЛУЦЬКВОДОКАНАЛ"	№ 2867 від 22.12.2021	10,17	№ 1001 від 28.05.2024	10,17
Дніпропетровська область					
3.	КП "ДНІПРОВИДОКАНАЛ" ДМР	№ 2848 від 22.12.2021	15,13	№ 1021 від 28.05.2024	15,13
4.	КП "НІКОПОЛЬСЬКЕ ВИРОБНИЧЕ УПРАВЛІННЯ ВОДОПРОВІДНО-КАНАЛІЗАЦІЙНОГО ГОСПОДАРСТВА" НМР	№ 2862 від 22.12.2021	11,55	№ 1020 від 28.05.2024	11,55
5.	КП ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ "АУЛЬСЬКИЙ ВОДОВІД"	№ 2847 від 22.12.2021	11,18	№ 1002 від 28.05.2024	11,18
6.	ДМПВКГ "ДНІПРО-ЗАХІДНИЙ ДОНБАС"	№ 2854 від 22.12.2021	30,2	—	—
7.	КП "НОВОМОСКОВСЬК ВОДОКАНАЛ"	№ 2851 від 22.12.2021	18,01	№ 2851 від 22.12.2021	18,01
8.	ПРАТ "ЕНЕРГОРЕСУРСИ"	№ 2873 від 22.12.2021	22,63	№ 1003 від 28.05.2024	53,39
9.	КП "КРИВБАСВОДОКАНАЛ"	№ 2855 від 22.12.2021	13,31	№ 1004 від 28.05.2024	24,52
10.	КП "ПАВЛОГРАДСЬКЕ ВИРОБНИЧЕ УПРАВЛІННЯ ВОДОПРОВІДНО-КАНАЛІЗАЦІЙНОГО ГОСПОДАРСТВА" ПМР	№ 2856 від 22.12.2021	32,85	№ 1216 від 28.06.2024	32,85
Донецька область					
11.	КВП "КРАМАТОРСЬКИЙ ВОДОКАНАЛ"	№ 2878 від 22.12.2021	16,29	№ 1005 від 28.05.2024	16,29
12.	КП "МАРІУПОЛЬВОДОКАНАЛ"	№ 2871 від 22.12.2021	16,01	№ 2871 від 22.12.2021	16,01
13.	КП "БАХМУТ-ВОДА"	№ 2860 від 22.12.2021	18,94	№ 2860 від 22.12.2021	18,94
14.	КП СМР "СЛОВМІСЬКВОДОКАНАЛ"	№ 2885 від 22.12.2021	16,85	№ 2885 від 22.12.2021	16,85
Житомирська область					
15.	КП "ЖИТОМИРВОДОКАНАЛ" ЖМР	№ 2859 від 22.12.2021	15,22	№ 1023 від 28.05.2024	15,22
Закарпатська область					
16.	КП "ВИРОБНИЧЕ УПРАВЛІННЯ ВОДОПРОВІДНО-КАНАЛІЗАЦІЙНОГО ГОСПОДАРСТВА МІСТА УЖГОРОДА"	№ 2861 від 22.12.2021	22,1	№ 1006 від 28.05.2024	22,1
Запорізька область					
17.	КП "ВОДОКАНАЛ" МЕЛІТОПОЛЬСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ	№ 2844 від 22.12.2021	16,17	№ 2844 від 22.12.2021	16,17
18.	КП "БЕРДЯНСЬКВОДОКАНАЛ" БМР	№ 2850 від 22.12.2021	25,73	№ 2850 від 22.12.2021	25,73

№ з/п	Назва ліцензіата НКРЕКП у сфері централізованого водопостачання та водовідведення	№, дата постанови НКРЕКП	Ціна за 1 м ³ води для споживачів (грн)	№, дата постанови НКРЕКП	Ціна за 1 м ³ води для споживачів (грн)
19.	КП "ВОДОКАНАЛ" (М. ЗАПОРІЖЖЯ)	№ 2875 від 22.12.2021	14,84	№ 1007 від 28.05.2024	14,84
20.	КП "ОБЛВОДОКАНАЛ" ЗОР	№ 2846 від 22.12.2021	20,87	№ 1035 від 28.05.2024	20,87
Івано-Франківська область					
21.	КП "ІВАНО-ФРАНКІВСЬКВОДОКОТЕХПРОМ"	№ 2880 від 22.12.2021	10,79	№ 1008 від 28.05.2024	10,79
Київська область					
22.	КП "ІРПІНЬВОДОКАНАЛ"	№ 2843 від 22.12.2021	10,34	№ 2843 від 22.12.2021	10,34
23.	КП БМР БР КИЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ "БРОВАРИТЕПЛОДОЕНЕРГІЯ"	№ 2853 від 22.12.2021	12,84	№ 1031 від 28.05.2024	12,84
24.	ТОВ "БІЛОЦЕРКІВВОДА"	№ 2849 від 22.12.2021	12,9	№ 1009 від 28.05.2024	12,9
Кіровоградська область					
25.	ОКВП "ДНІПРО-КІРОВОГРАД"	№ 2858 від 22.12.2021	21,01	№ 1025 від 28.05.2024	21,01
Луганська область					
26.	ЛКСП "ЛИСИЧАНСЬКВОДОКАНАЛ"	№ 2872 від 22.12.2021	20,77	№ 2872 від 22.12.2021	20,77
Львівська область					
27.	ЛМКМ "ЛЬВІВВОДОКАНАЛ"	№ 2881 від 22.12.2021	14,41	№ 1010 від 28.05.2024	14,41
28.	КП "ДРОГОБИЧВОДОКАНАЛ" ДМР ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ	№ 2883 від 22.12.2021	23,85	№ 1026 від 28.05.2024	23,85
Миколаївська область					
29.	МКП "МИКОЛАЇВВОДОКАНАЛ"	№ 2876 від 22.12.2021	14,61	№ 2876 від 22.12.2021	14,61
Одеська область					
30.	ТОВ "ІНФОКС" (ФІЛІЯ "ІНФОКСВОДОКАНАЛ")	№ 2841 від 22.12.2021	14,93	№ 1011 від 28.05.2024	14,93
Полтавська область					
31.	КП "КРЕМЕНЧУКВОДОКАНАЛ" КМР КРПО	№ 2874 від 22.12.2021	11,92	№ 1012 від 28.05.2024	11,92
32.	КП ПОР "ПОЛТАВАВОДОКАНАЛ"	№ 2868 від 22.12.2021	13,74	№ 1013 від 28.05.2024	13,74
Рівненська область					
33.	РОВКП ВКГ "РІВНЕОБЛВОДОКАНАЛ"	№ 2869 від 22.12.2021	13,9	№ 1022 від 28.05.2024	13,9
34.	ПРАТ "РІВНЕАЗОТ"	№ 2882 від 22.12.2021	0	№ 1032 від 28.05.2024	0
Сумська область					
35.	КП "МІСЬКВОДОКАНАЛ" СМР	№ 2877 від 22.12.2021	13,32	№ 1014 від 28.05.2024	13,32
Тернопільська область					
36.	КП "ТЕРНОПІЛЬВОДОКАНАЛ"	№ 2845 від 22.12.2021	14,65	№ 1027 від 28.05.2024	14,65

№ з/п	Назва ліцензіата НКРЕКП у сфері централізованого водопостачання та водовідведення	№, дата постанови НКРЕКП	Ціна за 1 м ³ води для споживачів (грн)	№, дата постанови НКРЕКП	Ціна за 1 м ³ води для споживачів (грн)
Харківська область					
37.	КП "ХАРКІВВОДОКАНАЛ"	№ 2894 від 22.12.2021	13,36	№ 1399 від 31.07.2024	13,36
Херсонська область					
38.	МКП "ВИРОБНИЧЕ УПРАВЛІННЯ ВОДОПРОВІДНО-КАНАЛІЗАЦІЙНОГО ГОСПОДАРСТВА МІСТА ХЕРСОНА"	№ 2865 від 22.12.2021	13,15	№ 2865 від 22.12.2021	13,15
Хмельницька область					
39.	МКП "ХМЕЛЬНИЦЬКВОДОКАНАЛ"	№ 2864 від 22.12.2021	11,81	№ 1015 від 28.05.2024	11,81
40.	КП "МІСЬКТЕПЛОВОДЕНЕРГІЯ" (М. КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКИЙ)	№ 2879 від 22.12.2021	14,91	№ 1016 від 28.05.2024	14,91
Черкаська область					
41.	КП "ЧЕРКАСИВОДОКАНАЛ" ЧМР	№ 2863 від 22.12.2021	11,54	№ 1028 від 28.05.2024	11,54
42.	ПРАТ "АЗОТ" (М. ЧЕРКАСИ)	№ 2884 від 22.12.2021	0	№ 1017 від 28.05.2024	0
43.	КП "УМАНЬВОДОКАНАЛ" УМР	№ 2852 від 22.12.2021	28,47	№ 1033 від 28.05.2024	28,47
Чернівецька область					
44.	КП "ЧЕРНІВЦІВОДОКАНАЛ"	№ 2870 від 22.12.2021	14,93	№ 1018 від 28.05.2024	14,93
Чернігівська область					
45.	КП "ЧЕРНІГІВВОДОКАНАЛ" ЧМР	№ 2857 від 22.12.2021	12,97	№ 1029 від 28.05.2024	12,97
місто Київ					
46.	ПРАТ "АК "КИЇВВОДОКАНАЛ"	№ 2842 від 22.12.2021	13,47	№ 1019 від 28.05.2024	13,47
47.	АТ "УКРАЇНСЬКА ЗАЛІЗНИЦЯ"	№ 2499 від 16.12.2020	23,1	№ 1030 від 28.05.2024	23,1
Всього: 47 ліцензіатів НКРЕКП		Середній тариф 16,51 грн		Середній тариф 17,15 грн	

Додаток 4. Інфраструктурні збитки системі водопостачання та водовідведення Херсонської області внаслідок підриву греблі Каховської ГЕС

Територіальна громада	Пошкоджено/зруйновано об'єктів (назва, од., км)	Відновлено, (од., км)	Не відновлено, (од., км)	Потреби
Дар'ївська	Цех водогону "Дніпро-Миколаїв" Водозабір з р. Дніпро (насосна станція 0-го підйому) – 1 од. (об'єкт перебуває на балансі МКП "Миколаївводоканал" (Миколаївська область)	–	1 од.	Потреба не визначена у зв'язку зі складною безпековою ситуацією
	Артезіанські свердловина – 3 одиниці	–	3 од.	Необхідно буріння нових свердловин
Милівська	Зазнали обміління 3 артезіанські свердловини у селах Милове, Республіканець, Новокаїри	–	3 од.	Буріння 4 артезіанських свердловин у селах Милове – 2, Республіканець – 1, Новокаїри – 1
Новоолександрівська	Зазнали обміління 8 артезіанських свердловин у селах Новоолександрівка (3 од.), Гаврилівка (1 од.), Михайлівка (2 од.), Золота Балка (2 од.)	–	8 од.	Буріння 8 свердловин в селах: Новоолександрівка (2 од.), Гаврилівка (2 од.), Михайлівка (2 од.), Золота Балка (2 од.). З них завершено буріння 4 свердловин в селах Новоолександрівка (2) та Гаврилівка (2), тривають роботи по укладці трубопроводів
Новорайська	Зазнали обміління 2 артезіанські свердловини № 2-87 та № 3-33 в селі Червоний Маяк	–	2 од.	Заплановано буріння 4 артезіанських свердловин у селі Червоний Маяк
Нововоронцовська	Зазнала обміління 1 свердловина в селі Осокорівка	–	1 од.	Заплановано буріння 1 артезіанської свердловини в селі Осокорівка
Тягинська	Зруйновані 2 насосні станції у селах Львове та Миколаївка	–	2 од.	Заміна 2 насосних станцій у селах Львове та Миколаївка
Бериславська	Зазнали обміління 16 артезіанських свердловин у місті Берислав та селах Новоберислав, Шляхове, Зміївка	–	16 од.	Заплановано буріння 15 свердловин в місті Берислав (10) та селах Новоберислав (2), Шляхове (2), Зміївка (1) після поліпшення безпекової ситуації
Калинівська	Водопровідна мережа в селищі Калинівське протяжністю 700 м	–	водопровідну мережу 700 м	Заплановано у 2025 році провести роботи із заміни водопровідної мережі
Херсонська	Водопровідна насосна станція № 6 (ВНС-6) – 1 од.	Частково – 1 од.	–	Для повного відновлення не вистачає фінансування
	Артезіанські свердловини – 3 од.	Частково – 3 од.	–	
	Каналізаційні насосні станції (КНС) – 4 од.	–	4 од.	Необхідне фінансування

Додаток 5. Стан будівництва трьох магістральних водогонів для ліквідації негативних наслідків знищення греблі Каховської ГЕС⁹³ (станом на 17.01.2025).

Назва об'єкту	Збудовано насосних / електричних станцій	Влаштовано траншей, км	Змонтовано трубопроводів, км	Результат виконання робіт
Магістральний водогін р. Інгулець – Південне водосховище для забезпечення водою м. Кривий Ріг, Дніпропетровська область	3/3	25,9	93,59	Готовність об'єкта – 99 %: <ul style="list-style-type: none"> ▪ виконуються монтажні роботи на камерах переключення; ▪ завершується будівництво насосних станцій; ▪ виконуються роботи з благоустрою та рекультивації земель; ▪ подача води відбувається у штатному режимі
Магістральний водогін Марганець – Нікополь – Покров, Дніпропетровська область	2/2	40,9	81,8	Готовність об'єкта – 99 %: <ul style="list-style-type: none"> ▪ виконуються роботи з диспетчеризації та автоматизації насосних станцій; ▪ здійснюється благоустрій територій; ▪ подача води відбувається у штатному режимі
Магістральний водогін Хортиця (ДВС2) – Томаківка – Марганець, Запорізька та Дніпропетровська область	6/6	77,9	155,8	Готовність 100 %: <ul style="list-style-type: none"> ▪ будівельні роботи завершено; ▪ подача води відбувається у штатному режимі

93 Інформація про стан реалізації проєктів будівництва магістральних водогонів, 17.01.2025 – https://restoration.gov.ua/4497/publchna_informatsiia/72305.html

ПЕРСОНАЛЬНИЙ СКЛАД АВТОРСЬКОЇ ГРУПИ З ПІДГОТОВКИ СПЕЦІАЛЬНОЇ ДОПОВІДІ УПОВНОВАЖЕНОГО ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Дмитро ЛУБІНЕЦЬ	Уповноважений Верховної Ради України з прав людини
Олена КОЛОБРОДОВА	Представник Уповноваженого з соціальних та економічних прав
Світлана ГЛУЩЕНКО	директор Департаменту моніторингу дотримання соціальних та економічних прав Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини
Андрій БАГМЕТ	заступник директора департаменту – начальник відділу прав власності Департаменту моніторингу дотримання соціальних та економічних прав Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини
Алла ТАРАСЮК	заступник директора департаменту – начальник відділу права на охорону здоров'я, освіту та культуру Департаменту моніторингу дотримання соціальних та економічних прав Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини
Юрій БАБЕНКО	начальник відділу прав споживачів Департаменту моніторингу дотримання соціальних та економічних прав Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини
Юрій ІВАНОВ	начальник відділу права на працю Департаменту моніторингу дотримання соціальних та економічних прав Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини
Юлія МІРОШНИЧЕНКО	начальник відділу права на безпечне довкілля Департаменту моніторингу дотримання соціальних та економічних прав Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини
Віталій МУЗИЧЕНКО	заступник начальника відділу права на безпечне довкілля Департаменту моніторингу дотримання соціальних та економічних прав Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини
Ганна ЦВЕТКОВА	експертка чеської гуманітарної організації “Людина в біді”, член Комітету з дотримання Протоколу про воду та здоров'я ЄЕК ООН – ВООЗ-Європа
Олена ШОМПОЛ	кандидат юридичних наук, доцент кафедри екологічного права Навчально-наукового інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка, експертка ЮНІСЕФ

Омбудсман України
Ombudsman of Ukraine